

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Farnost Horní Moštěnice v „dlouhém“ 19. století

Ing. Karolína Danihelová

Vedoucí práce: Mgr. Ema Šimková, Ph.D.

Olomouc

2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně, a to pouze na základě literatury a pramenů uvedených v Seznamu pramenů a literatury.

Karolína Danihelová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Emě Šimkové, Ph.D., bez jejichž rad, podnětů a ochotného přístupu by práce vůbec nebyla. Dále bych také ráda poděkovala paní Marii Špalkové za poskytnuté materiály, a hlavně za barvitě vyprávění. Mé poděkování patří stejně tak paní Janě Žižlavské. a v neposlední řadě děkuji svým nejbližším za jejich podporu.

Obsah

Úvod	1
Farnost Horní Moštěnice	3
Kostel a fara	6
Kostel	7
Zvony	9
Rekonstrukce	11
Fara	13
Hospodaření farnosti	14
Rok 1812	15
Rok 1823	17
Rok 1834	17
Rok 1849	18
Rok 1864	19
Rok 1872	23
Rok 1885	24
Rok 1892	26
Rok 1902	27
Rok 1912	29
Zhodnocení	30
Nadace	32
Lidé ve farnosti	35
Spolky	35
Faráři	38
Závěr	44
Seznam pramenů a literatury	46
Resumé	49
Seznam příloh	50
Přílohy	51

Úvod

Církevní dějiny „dlouhého“ 19. století jsou tématem zajímavým kvůli proměnám církve, které byly způsobeny hlavně změnami ve společnosti během této doby. a skloubit toto téma s místem, kde žiji, se přímo nabízí. Tato bakalářská práce má za cíl nastínit čtenáři podobu a fungování farnosti Horní Moštěnice v 19. století.

Základem tohoto obrazu je podoba kostela, jakožto centra farnosti, místa setkávání se farníků s knězem i spolu navzájem, místa křtin, pohřbů, oddavků a jiných důležitých momentů v životě lidí. Proto několik prvních stran práce věnuji právě této stavbě, jejím proměnám v 19. století. v těsné blízkosti kostela stojí fara, o které je v první části práce také zmínka. Tato část práce je založena především na vlastním pozorování v kostele Nanebevzetí Panny Marie a na faře. Pozorování bylo o to přínosnější, že proběhlo za doprovodu členky farní rady Jany Žižlavské a současného kostelníka Ivana Kotůlka i s jejich výkladem¹.

Aby si čtenář dovedl udělat představu i o fungování farnosti, je potřeba zaměřit se na hospodaření farnosti. Díky informacím především z účetních knih můžeme totiž vytvořit celkem jasný obraz toho, jak farnost v průběhu roku fungovala. Například, co se opravovalo, z čeho peníze plynuly, jaké byly výdaje za svíce, víno, a podobně.

V poslední části práce bych se ráda zaměřila na dokreslení pomyslného obrazu, který vytváříme. Tímto dokreslením je myšleno popsání lidského aspektu v životě farnosti. Onen lidský aspekt má strany dvě. Na jedné straně osobu kněze, jakožto představitele církevní instituce a na straně druhé farníky, kteří představují nehomogenní skupinu, na niž farář působí. Farníci-skupina lidí, kteří se ze své podstaty chtějí sdružovat, chtějí společně trávit nejen čas pasivně při modlitbě, ale aktivně spolupracují na duchovním rozvoji svém a místa svého bydliště.

Literatury zabývající se duchovní správou Horní Moštěnice není mnoho. Jedná se především o kapitoly ve dvou monografiích Marie Špalkové², kapitolu v *Kirchliche Topographie von Mähren* od Řehoře Wolneho³ a také kapitolu ve

¹ Komentovaná prohlídka kostela Nanebevzetí Panny Marie v Horní Moštěnici s I. Kotůlkem a J. Žižlavskou dne 4. prosince 2019, v tomto dni jsou pořízeny také všechny obrazové přílohy.

² ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*. Kojetín: vydala společnost KATOS CZ, 2006. ISBN 80-86247-03-1, ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce. II díl*. Horní Moštěnice: vydala společnost KATOS CZ, 2015. ISBN 80-86247-82-1.

³ WOLNY, Gregor. *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. 1. Abtheilung (Olmützer Erzdiocese), 5. Band*. Brno: 1863, s. 187-191

Vlastivědě moravské⁴. Zdrojem informací o kostele (kromě vlastního pozorování) mi byla především kniha Bohumila Samka *Umělecké památky Moravy a Slezska*⁵.

Cenným zdrojem informací jsou archivní materiály, a to především fond Farního úřadu Horní Moštěnice⁶, dále pak materiály z fondu olomoucké Arcibiskupské konzistoře.⁷

Specifické zdroje informací jsou dokumenty od paní Jany Žižlavské, která se angažuje ve farní radě při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Horní Moštěnici. Nachází se zde kopie a přepisy materiálů nalezených v báni kostela při její rekonstrukci⁸ a jiné⁹. Stejnými cennými zdroji při psaní této práce jsou také materiály poskytnuty paní magistrou Zdeňkou Mollinovou¹⁰, která mnoho let zapisovala a studovala právě farní kroniku, jedná se především o různé přepisy listin, přepsané úryvky z kroniky a podobně.¹¹ V neposlední řadě je zde čerpáno také z vyprávění paní Marie Špalkové, která zprostředkovala zážitky a zkušenosti svých předků, kteří v Moštěnici ke konci 19. století žili.¹²

Základem literatury zachycující historii Horní Moštěnice jsou již zmíněné knihy Marie Špalkové. Není známa jiná ucelená monografie věnující se Moštěnici a její historii. o Horní Moštěnici bylo napsáno několik článků a také monografie ve spojitosti s masakrem na Švédských šancích¹³. Novodobá historie však není předmětem této práce. Nejprve je potřeba představit farnost, jak vypadala na přelomu mezi 18. a 19. stoletím.

⁴ KRATOCHVÍL, Augustin, ed. *Vlastivěda moravská, Přerovský okres. Č. 53*. Brno: Nákladem Musejního spolku, 1927.

⁵ SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska*. Praha: Academia, 1999. ISBN 8020004734

⁶ Zemský archiv v Opavě, Státní okresní archiv Přerov (dále jako ZAO, SOkA Přerov), fond Farní úřad Horní Moštěnice. 1722-1957.

⁷ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konsistoř Olomouc (dále jako ZAO-O, ACO).

⁸ Soukromý archiv p. Jany Žižlavské, Kopie a přepisy materiálů nalezených v báni kostela v Horní Moštěnici, přepisy a fotografie listiny z roku 1847, 1907 a dokumenty vložené do bání v roce 2014.

⁹ Tamtéž, zejména fotografie učitelů a farářů z roku 1907.

¹⁰ Z. Mollinová se podílela také na tvorbě webových stránek přerovského děkanátu.

¹¹ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní, poskytnuty prostřednictvím e-mailu dne 10. května 2020.

¹² Vyprávění p. Marie Špalkové ze dne 25. 10. 2018.

¹³ Například HÝBL, František. *Krvavá noc na Švédských šancích nedaleko Přerova 18. a 19. června 1945*. Přerov: Statutární město Přerov, 2015.

Farnost Horní Moštěnice

Horní Moštěnice patří do Olomouckého kraje (nyní i v minulosti)¹⁴. Vesnice byla jako léno vždy udělována olomouckým arcibiskupem. V 17. století koupil velkostatek Moštěnici Jan Burian Kobylka z Kobylího¹⁵. Po jeho smrti, v roce 1652 přijal Moštěnici jako léno jeho syn Vilém Kobylka¹⁶. V roce 1718 koupil Horní Moštěnici Felix Žalkovský ze Žalkovic¹⁷. Po smrti Františka Žalkovského, poledního z rodu Žalkovských (1755), připadla Horní Moštěnice olomouckému biskupovi, hraběti Ferdinandu Juliovi z rodu Troyerů a ten ho udělil svému bratru Kryštofovi.¹⁸ Rod Troyerů vlastnil Moštěnici téměř 100 let. Po smrti Františka¹⁹ v roce 1854 bylo léno předáno olomouckým arcibiskupem²⁰ Janu a Arnoštovi, hrabatům z Fürstenberka.²¹ Po zrušení patrimoniální správy byla Moštěnice mezi lety 1850-1855 součástí politického okresu Kroměříž, později součástí politického okresu Přerov. Moštěnice byla vždy součástí soudního okresu Přerov.²²

Nejstarší zmínky týkající se církevní správy Moštěnice jsou literaturou datovány do 12. století. Zmiňuje se v ní, že byla Moštěnice přifařena k Přerovu, ale ve 13. století již v Moštěnici fara stála.²³ Okolo 16. století byl v Moštěnici větší počet nekatolíků, dokonce i kněží byly během tohoto času luteráni.²⁴

Nedaleká ves Beňov bývala vždy přifařena k Moštěnici. Od roku 1870 do roku 1900 byl Beňov expositurou a v roce 1900 vznikla samostatná farnost

¹⁴ JANÁK, Jan a Zdeňka HLEDÍKOVÁ. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. s. 141-160.

¹⁵ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 37. Po smrti Kobylky byla Moštěnice obsazena švédským vojskem, pustošení bylo zaznamenáno manželkou Kobylky Helenou, roz. Otislavovou. Švédská vojska si na kopci nad Moštěnicí zbudovala ležení s ochrannými prvky, dodnes se kopci mezi Moštěnicí a Újezdem říká Švédské šance.

¹⁶ MATĚJEK, František. *Morava za třicetileté války*. Praha: Historický ústav. 1992. s. 388. Přesněji polovinu, kromě Moštěnice, zdědil také Lověšice, rybníky, pastviny, mýta přes mosty, pálenice a další. Druhou polovinu odkoupil Zikmund Petřvaldský, svobodný pán z Petřvaldu.

¹⁷ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 44. z této doby pochází na návsi socha sv. Floriana. Nachází se na ní erb s letopočtem 1720.

¹⁸ Tamtéž, s. 48.

¹⁹ Posledního mužského potomka z rodu Troyerů

²⁰ v té době Bedřich, lankrabě Fürstenberk, zdroj: Posloupnost biskupů a arcibiskupů. *Arcibiskupství olomoucké* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z:

<https://www.ado.cz/arcidieceze/historie/posloupnost-biskupu/>

²¹ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 60.

²² BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Sv. 6 okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž. Brno, 1978, s. 60-62, příloha č. 5 – mapa politického okresu Přerov.

²³ KRATOCHVÍL, A.: c. d., s. 60., WOLNY, G.: c. d., s. 189

²⁴ Tamtéž

s kostelem sv. Františka Serafinského z roku 1854.²⁵ Vždy byly přifařeny Dobruška. Obec Lověšice je s Moštěnicí úzce spjata, dokonce od 15. do 17. století byly vesnice spojeny, vždy tedy tato obec patřila do farnosti. V 17. století²⁶ se zhušťováním farní sítě k farnosti patřily také Domaželice, Stará Ves, Přestavky, Říkovice, již zmíněné Lověšice, Chropyně, Věžky, Bochoř, Kanovsko, Zářičí, Kyselovice. Během této doby se tedy jednalo o rozsáhlou církevní jednotku a moštěnský farář měl velké pole působnosti a byl tak významnou osobností v přerovském děkanátu. V porovnání s tím v 19. století pečoval moštěnský farář pouze o Horní Moštěnici, Lověšice, Beňov a Dobruška.²⁷

O vývoji farnosti během raného novověku nemáme mnoho zpráv, několik z nich se týká především nekatolíků.²⁸ Další útržky, které nám pomáhají vytvořit si představu o farnosti, jsou především zaměřeny na budovu kostela, její přestavby apod.²⁹ Ale ve vesnici a jejím blízkém okolí se v minulosti i nyní nacházejí například kapličky, kříže a sochy. Jejich výstavbu a největší rozšíření obecně vykládáme jako projev barokní zbožnosti a právě kříže, boží muka a další tvoří barokní sakrální vesnickou architekturu.³⁰ Do konce 18. století tuto skupinu reprezentuje například Kaple Bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici, která byla založena 8. září 1722.³¹ Ve stejném roce, tedy 1722, byla na návsi postavena socha sv. Floriána. Vystavět ji nechali tehdejší majitelé velkostatku Moštěnice Žalkovští ze Žalkovic³², na podstavci sochy se nachází jejich erb.³³ Další památkou je socha sv. Jana Nepomuckého. Byla

²⁵ KRATOCHVÍL, A.: *c. d.*, s. 5.

²⁶ KRATOCHVÍL, A.: *c. d.*, s. 64-65. Obce přifařeny v roce 1643, Chropyně a spol. v roce 1657 pro nedostatek kněží

²⁷ Tamtéž

²⁸ Kratochvíl ve Vlastivědě moravské udává jméno p. Jiřího Adalberta, tento (přesně Georg Adalbert) se vyskytuje také v pramenech uložených na faře – „Inventáře a různé seznamy“, které začal vypisovat František Zlámal (farářem v Moštěnici v letech 1898-1900).

²⁹ O kostele více v následující kapitole.

³⁰ Barokní krajina. *Národní památkový ústav* [online]. 2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/cinnosti/vzdelavani/prednaskove-cykly-pro-verejnost/26150-barokni-krajina>

³¹ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice. Kart. 1, inv. č. 48, *Seznam kaplí, soch a křížů*. nefol. Založena Václavem Nesrstou, posvěcena byla 4. dubna 1927, při opravě v roce 1907 zde bylo nalezeno 8 lidských koster a stříbrné mince pravděpodobně z roku 1622, Dostál Josef (okresní konservátor památkové péče) in: NOVÁK, Bedřich. *Horní Moštěnice dříve a dnes*, Horní Moštěnice 1964.

³² ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 44. - Rod Žalkovských ze Žalkovic koupil Moštěnici v r. 1718 od Jana Jetřicha z Petřvaldu.

³³ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Okolo sochy stávala železná ohrádka, ke které bývali řetězy připoutáni zločinci a provinilci. Ohrádka tedy sloužila jako pranýř. Socha byla dále obnovována v letech 1790 a 1877. Socha se na návsi nachází dodnes.

postavena v roce 1711 Janem Říkovským z Dobřčic³⁴ za mostem přes řeku Moštněku na cestě směrem na Holešov. Nyní stojí socha na opačném břehu. Mezi další církevní památky farnosti patří kaple Panny Marie v Lověšicích, která byla obcí postavena v roce 1732. Součástí památky je také zídka, která byla ale postavena až v roce 1837.³⁵ Dále můžeme v obci a v jejím nejbližším okolí najít několik kamenných křížů, jejich vznik ale datujeme až do století 19.³⁶

³⁴ Tamtéž. Jan W. Říkovský z Dobřčic v roce 1711 přejel při povodních rozvodněnou řeku Moštněku po mostě, který se vzápětí zhroutil. Tehdy prohlásil, že nechá vystavět sochu sv. Janu Nepomuckého a svůj slib také dodržel. Socha byla přesunuta v roce 1922 před most na druhou stranu Moštněky a restaurována.

³⁵ Památkový katalog: Kaple Panny Marie s ohradní zdí. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kaple-panny-marie-s-ohradni-zdi-539678>

³⁶ Jedná se například o kamenný kříž na cestě k Dobřčicích z roku 1877, dále kamenný kříž za Lověšicemi z roku 1855, kamenný kříž na novém hřbitově z roku 1842, kamenný kříž na cestě k Přerovu či kamenný kříž u kostela z roku 1882.

Kostel a fara

Historie kostela stejně jako historie obce sahá daleko před 19. století. Ve Vlastivědě moravské je stáří obce směřováno do století 12.³⁷ Podle archeologického výzkumu z roku 2006³⁸, který vedli Zdeněk Schenk a Jan Mikulík, se stáří původního kostela odhaduje až na 10. – 11. století.³⁹

Kostel Nanebevzetí Panny Marie, který je umístěn v centru obce, západně od hlavní cesty procházející Horní Moštěnicí, je barokní a vznikl přestavbou pravděpodobně románské rotundy⁴⁰. Významnou přestavbou prošel kostel hlavně v polovině 18. století⁴¹, kdy byl v chrámu postaven nový presbytář. V roce 1793⁴² byla kostelu postavena nová věž.

Před kostelem stojí dodnes kamenný kříž na hranolovém podstavci, který zde stojí z počátku 19. století. Nese letopočet 1831 a také nápis „Památka na svatou misií v r. 1925“. Na podstavci se nachází plastický korpus Krista a reliéf Bolestné Panny Marie.⁴³ U farní zídky před vchodem do kostela se nachází kamenný náhrobek, který je z konce 18. století.⁴⁴ Kolem kostela se v 19. století nacházel hřbitov, který byl oddělený od okolí kamennou zídkou.⁴⁵ Během 19. století byl vystavěn hřbitov nový, který stojí zhruba dvě stě metrů na severozápad od kostela.⁴⁶

³⁷ KRATOCHVÍL, A.: c. d., s. 20.

³⁸ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce. II díl*, s. 34.

³⁹ Tamtéž, s. 34-35. Byly zde provedeny 3 sondy do podlahy. Při těchto sondách byly zjištěny pod současnou podlahou kostela a navážkou další dvě úrovně podlah. Dalším objevem před plánovanou rekonstrukcí kostela v roce 2006 byla krypta. Byla to malá místnost, která byla vystavěna pravděpodobně během přestavby kostela v době renesance. Na pohlednicích z konce 19. století je kostel vyobrazován s malým přístavkem na jihozápadní straně kostela, který sloužil jako vchod do krypty. Zároveň byly objeveny i drobné předměty – barokní medailonky, parvus pravděpodobně ze 13.-14. století a stříbrná záušnice z přelomu století 10. a 11. Kromě těchto drobných nálezů byla také objevena náhrobní deska Jana Barského z Barště z roku 1562.

⁴⁰ SAMEK, B.: c. d., s. 525.

⁴¹ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce. II díl*, s. 34. v letech 1757-1760

⁴² Tamtéž. Za působení Josefa Schabatky

⁴³ SAMEK, B.: c. d., s. 525.

⁴⁴ Na náhrobku stával i kovový kříž, ale ten je v současné době odstraněn a je uchováván na faře.

⁴⁵ Jednou z připomínek na tento hřbitov je náhrobek, který patří (dle nápisu) Janu Samohrdovi, sládku z Říkovic, který zemřel 6. 7. 1798. Další upomínkou je část zdi, která dříve ohraničovala právě hřbitov, dnes odděluje okolí kostela od farního pozemku.

⁴⁶ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce. II díl*, s. 34. Hřbitov byl vystavěn za faráře A. Sommera, který je na hřbitově také pohřben.

Kostel

Kostel⁴⁷ Nanebevzetí Panny Marie je barokní stavba a vznikl přestavbou pravděpodobně románské rotundy⁴⁸(viz Přílohy – obr. 1, obr. 2). Jednolodní kostel je orientován oltářem na východ. Hlavní vchod, ze západní strany, je odvrácen od cesty vedoucí kolem kostela. Stavba má v současné době podobu pozdně barokní a od podoby z druhé poloviny 19. století se příliš neliší. Fasáda kostela byla (a stále je) členěna nízkými dekorativními články, které ční z fasády, a na západní straně kostela je průčelí členěné římsami a okna obklopují ozdobné rámy oken.⁴⁹ Jedná se o kostel s věží, která nese kovový kříž. Vchodové dveře (viz Přílohy – obr. 3) jsou v současné době dvojdílné se 4 světlíky. Ale v 19. století (až do roku 1934) zde byly dveře bez otvorů a pobité hřeby. Do kostela vede ještě vchod vedlejší ze strany severní, který je a byl tvořen jednoduchými dřevěnými dveřmi. Vedle vchodových dveří po pravé straně se nachází pamětní deska s letopočtem 1742.⁵⁰ Část dnešní podoby interiéru je zásluhou faráře Vincence Obrátla, který nechal v letech 1888-1890 provést zevrubnou opravu, kterou zajišťoval přerovský stavitel František Lazar.⁵¹

Stavba samotná je 30 metrů dlouhá a 10 metrů široká s půdorysem latinského kříže. Lodi kostela vévodí půlkruhově zakončený presbytář s hlavním oltářem. Směrem na jih (pohledově vpravo) od presbytáře se nachází přilehlá čtyřboká sakristie.⁵² Ze sakristie se dá po schodech vyjít do oratoře, která je otevřená do chrámové lodi. v sakristii dodnes stojí veliká dřevěná vyřezávaná skříň z 19. století (viz Přílohy, obr. 5), ve které jsou uloženy ornáty, kalich, hostie a jiné. Do sakristie vede také samostatný vchod od fary. Presbytář je dlouhý 12 a široký 9 metrů a je oproti zbytku lodi vyvýšen o jeden stupeň. Strop chrámu je tvořen valenou klenbou. Dominantou kostela je samozřejmě hlavní oltář, který se nachází v zadní části presbytáře na vyvýšené podestě. Oltář je široký 1,3 metru a vysoký 2,7 metrů. Podrobnější informace o podobě oltáře i o jeho rekonstrukci z konce 19. století níže. Předchůdcem tohoto nového oltáře byl dřevěný vyřezávaný svatostánek, který stál na zděném oltářním stole. Stůl byl ozdoben olejovými malbami, aby působil vzhledem

⁴⁷ Fotografie kostela v obrazových přílohách

⁴⁸ ⁴⁸ SAMEK, B.: *c. d.*, s. 525.

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštějnice: kapitoly z dějin obce*, s. 146. Elektřina byla do kostela zavedena až v roce 1920 na náklady obce, zavedeno bylo několik lamp s cínovými trubičkami, kompletní elektrické osvětlení do zdí i na lustry bylo zavedeno v roce 1934.

⁵² SAMEK, B.: *c. d.*, s. 525.

mramoru. Tento svatostánek byl tvořen obrázkem Panny Marie a dvěma andělíčky a z boku pak stáli dva cherubové. Dnes je dominantou oltáře obraz Nanebevzetí Panny Marie (viz Přílohy - obr. 6).

V těsné blízkosti oltáře v presbytáři se nacházejí také sochy, na evangelní straně to jsou socha sv. Petra (vzdálenější oltáři) a socha sv. Metoděje (blíže oltáři), na straně epištolní socha sv. Cyrila (blíže) a socha sv. Pavla (vzdálenější oltáři). Před úrovní hlavního oltáře se pak po stranách jsou další dvě sochy – na epištolní straně socha Neposkvrněného srdce Panny Marie a na evangelní straně socha Nejsvětějšího srdce Ježíše (viz Přílohy – obr. 7 a 8). v presbytáři se dále nachází dva boční oltáře – na evangelní straně oltář sv. Františka Xaverského a naproti oltář sv. Ondřeje Avellinského - boční oltáře jsou položeny kolmo k hlavnímu oltáři. Obraz na bočním oltáři Františka Xaverského⁵³ (viz Přílohy - obr. 9) však nepochází z 19. století, ale byl v 19. století pouze přemalován. Původní obraz pocházel z okruhu Ignáce Raaba.⁵⁴ Naproti němu se nachází oltář sv. Ondřeje Avellinského⁵⁵ (viz. Přílohy - obr. 10), který je z poloviny 19. století.⁵⁶ Tyto dva boční oltáře jsou si velmi podobné. Vedle nich jsou panské lavice. Ty pocházejí také z doby rekonstrukce oltáře, tedy konec 19. století. Do dnešní doby jsou ve slušném stavu a stále využívány. Prostor presbytáře je pak uzavřen vpravo sakristií a vlevo boční kaplí⁵⁷ Lurdské Panny Marie⁵⁸ (viz Přílohy – obr. 12). V současnosti je tato kaple využívána místo zpovědnic ke zpovědi farníků. Po levé straně před boční kaplí je kazatelna (viz Přílohy – obr. 14). Na baldachýnu kazatelny se nachází socha Mojžíše, který je zde zobrazen s Desaterem v rukou. Napravo na úrovni kazatelny stojí křtitelnice. Nad křtitelnicí se nachází socha sv. Jana Křtitele, který křtí Ježíše Krista, třetí sochou, je

⁵³ SCHAUBER, Vera a Hanns Michael SCHINDLER. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-304-4, s. 622-623. František Xaverský, patron Indie, misionářů, námořníků, nar. 1506 v Navaře ve Španělsku, zemřel 1552 v Číně, jezuita, zakladatel misí na Dálném Východě a jezuitských misí vůbec, kromě Indie působil také v Japonsku a v Číně, Řehoř XV. Roku 1622 prohlásil Františka za svatého, Pius XI. v roce 1927 ho prohlásil patronem všech misí. František Xaverský je často zobrazován s křížem v ruce, při kázání nebo křtu či s Indem, i v Horní Moštěnici je František Xaverský zobrazen při kázání.

⁵⁴ SAMEK, B.: c. d., s. 526.

⁵⁵ SCHAUBER, V. a H. M. SCHINDLER: c. d., s. 577-578. Ondřej Avellino, nar. 1521 na Sicílii, zemřel 1806 v Neapoli, přes 50 let byl duchovním vůdcem a kazatelem, zemřel, když sloužil mši svatou. Prohlášen za svatého 1712 papežem Klementem IX. V současnosti se zde obraz nenachází, není známo, kdy byl odstraněn a vyměněn obrazem Ježíše v Getsemanské zahradě.

⁵⁶ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 145.

⁵⁷ ZAO-O, ACO, sign. G6, kart. 4926. inv. č. 83. Pořizování, opravy a svěcení soch.

Socha lurdské Panny Marie zde stojí od roku 1894, pořizena byla na náklady dobrodinců, jak se dozvídáme z dopisu faráře Vincence Obrátila arcibiskupské konsistoři.

⁵⁸ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 143. Postavena místo kaple z roku 1722.

socha Boha Otce. Kazatelna s křtitelnicí se nachází u chrámového oblouku⁵⁹ a na těchto rozšířeních se nachází další dva boční oltáře, tentokrát však jsou rovnoběžné s oltářem hlavním. Jedná se vlevo o oltář sv. Jana Nepomuckého a vpravo pak o oltář sv. Anny. Oba tyto oltáře si jsou velmi podobné, liší se jen sestavou soch. Na oltáři sv. Anny (viz Přílohy – obr. 14), je kromě sv. Anny také socha Panny Marie, sv. Josefa a sv. Augustina. Oltář sv. Jana Nepomuckého pak tvoří sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Františky Římské⁶⁰ a sv. Františka z Assisi (Serafinského)⁶¹. Náhrobní deska Jana Barského z Barště, o které byla řeč již výše, byla objevena právě v místech bočního oltáře sv. Jana Nepomuckého.⁶² Podlaha je v tomto místě odkryta a náhrobní deska je chráněna plexisklem, zároveň je tak zpřístupněna zrakům návštěvníků.⁶³

Chrámová věž je v západní části kostela, tedy u vstupních dveří nad předsíní. Pod touto věží na klenutém oblouku se nachází chór s varhanami. V 19. století měly jeden manuál a deset rejstříků a opraveny (později i nahrazeny) byly až ve století 20. Během první světové války byly varhany společně se zvony odevzdány na válečné účely.⁶⁴ V roce 1846 po velkém požáru, který poničil jak střechu kostela, tak i věž, proběhly opravy a nová výstavba, kdy byly střecha i věž opraveny z peněz kostelního jmění.⁶⁵ Od roku 1893⁶⁶ je ve věži hodinový strojek. Původní strojek se stále nachází ve věži, ale v současné době již není využíván, je nahrazen strojkem digitálním.

Zvony

V 19. století, stejně jako dnes, byly v kostele Blahoslavené Panny Marie 4 zvony.⁶⁷ Podrobněji se o zvonech dovídáme z popisu uloženého ve fondu farností⁶⁸, ale také z listiny z roku 1847, která se našla v báni kostela (resp. z jejího opisu z roku

⁵⁹ Na místě, kde se chrámová loď oproti presbytáře rozšiřuje

⁶⁰ SCHAUBER, V. a H. M. SCHINDLER: *c. d.*, s. 95-96. Narodena 1384, zemřela 1440 v Římě, patronkou Říma a automobilistů, zakladatelka a představitelka klášterního společenství žen (tzv. oblátek).

⁶¹ SCHAUBER, V. a H. M. SCHINDLER: *c. d.*, s. 513-516. Více o Františku z Assisi zde.

⁶² Fotografie interiéru kostela v přílohách

⁶³ Vlastní pozorování v kostele ze 4. 12. 2018, doplněno o informace od p. J. Žižlavské, p. I. Kotůlka.

⁶⁴ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 47, *Zvony*. Odevzdané píšťaly vážily 62,4 kg a vyplaceno za ně bylo 1 140 korun, v kostele nezůstaly žádné varhany.

⁶⁵ WOLNY, G.: *c. d.*, s. 188., 660 zl. CM

⁶⁶ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 143.

⁶⁷ Tamtéž. 4 zvony byly v kostele od roku 1760, do té doby byly jen 3.

⁶⁸ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 47, *Zvony*. nefol.

1907)⁶⁹. Díky tomu jsou k dispozici informace o požáru 29. října 1846, díky němuž shořela střecha kostela a věž, které byly pokryty šindeli, ale také fara a hospodářské budovy, které byly pokryté nejen šindeli, ale i slámou.⁷⁰ Během tohoto požáru spadly také 3 zvony (zvony A, B a D)⁷¹, které se nechávaly přelit u zvonáře Wolfganga Strauba II. v Olomouci⁷². Náklady za opravy zvonů platili moštěňští farníci.⁷³ V soupisu zvonů od faráře Lásky je uvedeno následující: „Zvon A, B a D jsou ku službám božím nevyhnutelně potřebné. Zvon C jest puklý a mohl by se popustiti a vydati, poněvadž by bez toho musel býti přelit, na co se čekalo až po ukončení války.“ Následující popisy zvonů odpovídají konci 19. století⁷⁴.

Největší zvon (pro účely této práce označen „zvon A“) měl průměr 100 cm a vážil 600 kg (587 kg).⁷⁵ Tento zvon nesl latinský nápis: CONSECRATA a REVER. CELSISS. a EXCELLENT. D. D. MAXMILIANO JOSEPHO PRINC. et ARCHIEP. OLOMUC. ANNO 1847

Zvon B o průměru 80 cm vážil 300 kg (302 kg)⁷⁶, nesl latinský nápis: „AD HONOREM s. FLORIANI et 60 SANCTORUM.

Zvon C byl o něco menší – v průměru měl 62 cm a vážil 139,4 kg (136,5 kg). Tento zvon zdobil nápis: ET VERBUM CARO FACTUM EST. Tento zvon byl přelit v roce 1889⁷⁷ zvonářem Emilem Weberem z Brna.

Nejmenší zvon D s průměrem 35 cm a hmotností 31,9 kg jako jediný nesl český nápis: POMOC BOŽÍ BUDIŽ PŘI NÁS VŽDYCKY.

Za 1. světové války byly z kostela odebrány 3 zvony⁷⁸, které byly nahrazeny jedním ocelovým zvonem⁷⁹. Tento náhradní zvon měl průměr 70 cm a vážil 174 kg.

⁶⁹ Soukromý archiv p. Jany Žižlavské, Kopie a přepisy materiálů nalezených v báni kostela v Horní Moštěnici, poskytnuty v listopadu 2019. Opis listiny z roku 1847 pořídil v roce 1907 farář Jan Lásky a listinu uložil zpět

⁷⁰ Soukromý archiv p. Jany Žižlavské, Kopie a přepisy materiálů nalezených v báni kostela v Horní Moštěnici, poskytnuty v listopadu 2019.

⁷¹ ZAO, SOkA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 47, *Zvony*. nefol. Zvon C zůstal při požáru neporušen, později třikrát pukl, naposledy v roce 1914.

⁷² Více o osobě olomouckého zvonáře INDRA, Bohumír. *Zvonaři v Olomouci od poloviny 17. do 2. poloviny 19. století. Časopis Slezského muzea*. Čís. série B, 27-1978, s. 154.

⁷³ Podobně i WOLNY, G.: *c. d.*, s. 188.

⁷⁴ ZAO, SOkA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 47, *Zvony*. nefol.

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Tento letopočet byl znázorněn na zvonu

⁷⁸ ZAO, SOkA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 47, *Zvony*. nefol. Nejprve odebrány zvony a a C, v roce 1917 byly stále ve farnosti zvony B a D, v roce 1919 farnosti zůstal jen nejmenší zvon D.

⁷⁹ Tamtéž

Jeho pořízení stálo 1 120 korun.

V roce 1924 objednal farář Inocenc Obdržálek 4 nové zvony (zvony Maria, Cyril, Metoděj a Václav) za peníze farníků⁸⁰. Ani tyto zvony nevydržely přes čas druhé světové války⁸¹. Zvony, které jsou v současné době ve věži kostela (Maria, Cyril a Metoděj, Václav a Jan Sarkandr) byly svěceny až v květnu roku 1971.⁸²

Rekonstrukce

Pramenem, ze kterého jsou informace pro tuto podkapitolu čerpány jsou mimo jiné Rozpočty z 15. října roku 1890, rukou vepsané podrobné informace o sjednaných předmětech a jejich cenách v předtištěné tabulce. Rekonstrukci včetně výroby několika nových soch provedl Antonín Čuba řezbář a pozlacovač z Přerova. Za všechny tyto práce si v roce 1892 inkasoval okolo 4 tisíc zlatých⁸³.

První oblastí rekonstrukce⁸⁴ je hlavní oltář. Nejprve je důležité poznamenat, že oltářní obraz (tedy obraz Nanebevzetí Panny Marie), nebyl předmětem rekonstrukce. Zcela nový však měl být dřevěný rám obrazu – jak řezbářská práce, tak i zlacení. Nově měly být také ze dřeva vyhotoveny 4 sloupy, které obklopují oltářní obraz, oblaka a také oltářní koruna s náznakem baldachýnu. Nad úroveň oltářního obrazu a nad sloupy byli objednáni zcela noví andělíci. Z každé strany oltářního obrazu jsou dvě sochy, jak již bylo popsáno výše. Sochy sv. Petra a Pavla (sochy vzdálenější oltářnímu obrazu) měly být řezbářem Čubou vytvořeny nové. Pouze opravit se měly sochy bližší, tedy sochy sv. Cyrila a Metoděje. Vzhledem ke stavu Svatostánku, i ten měl být pouze opraven – podle rozpočtů měl být svatostánek opraven jak z venku, tak zevnitř. Vnitřek svatostánku měl být oddělen zvlášť pro monstranci a zvlášť pro ciborium. Vedle svatostánku se nacházeli dva pozlacení andělíci, kteří měli být, dle rozpočtu, vyřezáni nově. Co se týče oltářního stolu, na kterém je svatostánek umístěn, ten měl být pouze rekonstruován. Poslední položkou v seznamu, který se týká hlavního oltáře, je parketový stupeň se dvěma podstupni.

⁸⁰ Tamtéž. Celkem stály nové zvony 21 233 korun.

⁸¹ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 143. 9. 3. 1942 byly všechny pro válečné účely zabaveny.

⁸² ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 143.

⁸³ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 46. *Opravy kostela*. nefol.

Podrobné informace o vyplacených částkách (nejen od faráře, ale také od starosty obce) jsou vedeny v tomto inv. č. v soupise Antonína Čuby

⁸⁴ Ať už jí rozumíme opravy stávajících či vyhotovení věcí nových

Ten měl být vytvořen úplně nový.

Další práce Antonína Čuby zahrnovaly především vytvoření nové křtitelnice.⁸⁵ Nad křtitelnicí měly stát tři nově vyřezané sochy – socha Boha Otce, sv. Jana Křtitele a Pána Krista. Naproti nim stála kazatelna, jejíž stav byl v roce 1892 ucházející, stačila tedy pouze rekonstrukce, a to zejména horní části (baldachýnu). Socha nad kazatelnou – Mojžíš s Desaterem v ruce měla být nově vytvořena.

Boční oltáře (sv. Anny a sv. Jana Nepomuckého) byly nově vytvořeny – včetně soch umístěných ve středu oltářů místo oltářních obrazů. Stejně tak úplně nově vyřezané jsou sochy k těmto oltářům, tedy sv. Josef a sv. Augustin k oltáři sv. Anny a sv. Františka a sv. František z Assisi k oltáři sv. Jana Nepomuckého. I k těmto oltářům bylo požadováno vytvoření dvou nových dřevěných stupňů. Boční oltáře sv. Františka Xaverského a sv. Ondřeje Avellinského měly být pouze opraveny – jak rámy obrazů, tak andělé a záře, a vše znovu mělo být barveno a pozlaceno.

Dalším požadovaným zbožím, které měl Antonín Čuba kostelu dodat, byly dvě nové dřevěné zповědnice a modlitební (panskou) lavici.

Všechny práce týkající se hlavního oltáře byly naceněny Antonínem Čubou na 1 520 zl.⁸⁶ Práce na křtitelnici, kazatelně a přilehlých sochách byla naceněna na 585 zl. Boční oltáře (všechny 4) včetně všech soch a stupňů stály farnost 1 480 zl., nové zповědnice a lavice stály 290 zl.

Zachoval se nám také soupis faráře Vincence Převrátila z 24. září 1893, který byl adresován Antonínu Čubovi s přehledem již vyplacených částek a těch, které ještě zbývalo doplatit. Souhrnem tedy Čuba požadoval po farnosti 3925 zl. a 60 kr.⁸⁷ Přičemž podle faráře již Antonín Čuba obdržel 3902 zl. a zbývalo mu tudíž doplatit 23 zl. a 60 kr. Dále se nám zachovala korespondence právě mezi farářem Obrátilem a Antonínem Čubou ohledně doplacení této částky. Částka se v průběhu korespondence měnila, farář ji snižoval a Čuba naopak hájil to, na co měl, podle svého názoru, nárok. Završením rekonstrukce a veškerých prací Antonína Čuby v kostele v Horní Moštěnici je dle archivních dokumentů ručně sepsané Vyrovnaní ze 6. května 1894. Předmětem vyrovnání je uznání a předání Antonínu Čubovi

⁸⁵ Není známo proč, zda byl její stav tak špatný.

⁸⁶ Rozpočet obsahuje také upozornění, pokud by barvy místo klasického bílého alabastrování měly být „polychromické“, pak by cena vzrostla o dalších 100 zlatých. Zároveň se Čuba zavazuje po dobu 3 let na vlastní náklady opravit jakékoli vady způsobené jeho vinou.

⁸⁷ Konkrétně za hlavní oltář, dva nové boční oltáře, za novou křtitelnici, za opravu kazatelny, za dvě zповědnice, za 4 lavice a 4 rozetky na strop.

doplatek 100 zl. kostelním výborem a farářem, ale za podmínky, že uvede do pořádku stoly u hlavního i dvou bočních oltářů. Podepsáni jsou Antonín Čuba, farář Vincenc Obrátil, Jan Hrubý, x. Plaček, Silvestr Bartoník a František Březina.

Fara

V těsně blízkosti kostela se nachází fara.⁸⁸ Rok jejího vystavění znám z archivních pramenů není. Z popisů fary a soupisů inventářů⁸⁹ se dozvídáme o přesné podobě fary v průběhu 19. století. Časový rozsah pramenů je od roku 1836 do konce 19. století.⁹⁰ Dle Wolného byla fara jednopatrový dům (přízemí a patro) s osmi pokoji⁹¹; jehož střecha byla pokryta šindeli a slámou.⁹² Hlavní vchod je tvořen dřevěnými dvojitými dveřmi a všechna okna mají dřevěné okenice. V přízemí se nachází předsíň, tři pokoje vytápěné kachlovými kamny a kuchyň, na kterou navazuje malá spižárna. Kromě toho jsou zde také jeden malý a jeden velký sklep (přístupné také z kuchyně). V patře, kam vedou dřevěné schody, se nachází pět pokojů a komora. Viz Přílohy – obr.1, obr. 4. Fara i přilehlé hospodářské budovy (stodola a chlévy) byly zničeny stejně jako střecha kostela, věž a zvony při velkém požáru 29. října 1846. Následně byla fara i hospodářské budovy opraveny.⁹³

Co se týče hospodářských stavení přilehlých k faře, jedná se o stáj pro krávu a koně, stodolu, chlívky pro prasata a pro drůbež. Další užitnou budovou byla tzv. drvárna (přístřešek pro dřevo), kůlna pro uskladnění vozu, kůlna pro píci. Z boku hospodářských budov bylo hnojiště a pod stodolou malý sklep. Farní zahrada, nacházející se za farou a hospodářskými budovami, je z jedné strany ohraničena mlýnským potokem a stromy (kaštany) a ze zbylé strany je zahrada obestavěna plotem (ke konci 19. století cihlovou zdí).⁹⁴

⁸⁸ Fotografie fary v obrazových přílohách

⁸⁹ ZAO, SOkA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 54, *Inventář a popis fary a hospodářských budov*. nefol.

⁹⁰ Nejstarší inventář, který je součástí fondu, je z roku 1836, psán v němčině. Kromě inventářů a popisů fary zde můžeme najít také popisy přilehlých hospodářských budov.

⁹¹ Údaj k roku 1804: WOLNY, G.: c. d., s. 189, také v: ZAO, SOkA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 54, *Inventář a popis fary a hospodářských budov*. nefol

⁹² Soukromý archiv p. Jany Žižlavské, Kopie a přepisy materiálů nalezených v bání kostela v Horní Moštěnici, poskytnuty v listopadu 2019. Také v: WOLNY, G.: c. d., s. 189.

⁹³ WOLNY, G.: c. d., s. 189

⁹⁴ ZAO, SOkA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 1, inv. č. 54, *Inventář a popis fary a hospodářských budov*. nefol

Hospodaření farnosti

Správou jmění, ať už jmění zádušního či duchovního obročí, jsou pověřeny osoby v církvi působící, které mají v kompetenci vždy určenou oblast správy. „*Dle předpisů církevních má správa zádušního jmění každého chrámu farního neb filiálního svěřena býti duchovnímu představenému téhož chrámu (...)*“⁹⁵ Jmění církevní můžeme ve sledovaném období rozdělit dle Borového do dvou základních kategorií. První kategorií jsou věci posvátné. Sem patří předměty určené k bohoslužbám, které jsou posvěceny (chrámy, oltáře, kalichy apod.) nebo požehnány (roucha, monstrance, svatostánky apod.).⁹⁶ Druhou kategorií je jmění církevní, které je jen prostředkem k vykonávání bohoslužby či k opatření věcí potřebných k bohoslužbám nebo prostředkem pro zajištění živobytí osob sloužících v církvi. Tato kategorie se pak dále dělí na dvě. Tedy na jmění zádušní – jmění patřící jednotlivým chrámům, které je určeno buď k opravám a zachování chrámu, či k bohoslužebným účelům.⁹⁷ Zařadit sem můžeme také například příjmy zádušního jmění⁹⁸ - výnosy sbírky, nadace, povinné dávky k záduší, dědictví, darování či koupě a směny. Druhou podkategorií je obročí, což jsou právě ony prostředky pro zajištění živobytí duchovních. Základním měřítkem tohoto je tzv. přiměřená výživa, což je suma zajišťující „*slušnou výživu duchovního pastýře*“⁹⁹.

O hospodaření farnosti Horní Moštěnice nejen během 19. století se můžeme dozvědět z několika různých pramenů. Nejcennějším pramenem jsou knihy účetní, které zaznamenával sám farář (či osoba opisem farářových účtů pověřená). Není předmětem této práce vytvořit rozsáhlý přehled příjmů a výdajů farnosti za všechna léta dlouhého 19. století. Cílem této kapitoly je nastínit fungování farnosti obecně díky přehledům o příjmech a výdajích a porovnat strukturu příjmů a výdajů ve vybraných letech v 19. století a zaznamenat tak vývoj farnosti. Překážkou v tomto srovnání nám však je trojí měna, která se během dlouhého 19. století nejen na

⁹⁵ BOROVÝ, Klement. *Úřední sloh církevní*. Praha, 1894, s. 432.

⁹⁶ Tamtéž, s. 355.

⁹⁷ Podrobněji o jednotlivých částkách zádušního jmění – BOROVÝ, Klement. *Úřední sloh církevní*. Praha, 1894, s. 356-415

⁹⁸ Borový věnuje samostatnou podkapitolu právě ukládání peněz zádušních, které mají být uloženy v (ideálně) kovové pokladně opatřené třemi zámky (patron, farář a účetní) a uložena má být na bezpečném místě v kostele či na faře.

⁹⁹ BOROVÝ, K.: c. d., s. 415.

Moravě vystřídala. Nejprve jsou účty zaznamenávány v měně konvenční¹⁰⁰. Od roku 1857 je užívána měna rakouská¹⁰¹ a v roce 1892 je nahrazena měnou korunovou.¹⁰²

Vybrané porovnávané roky jsou tyto – 1812, 1823, 1834, 1849, 1864, 1872, 1885, 1902 a 1912. Jedná se o léta, kdy nebyly v životě ve farnosti žádné mimořádné události (požáry, rekonstrukce apod.), které by zkreslovaly například údaje o výdajích. Zároveň jsou roky vybrané ve zhruba stejných intervalech. Do roku 1864 jsou záznamy o účtech vedeny v němčině v kurentu, od roku 1864 jsou záznamy české.

Mezi příjmy farnosti patřily mimo jiné úroky. Farář častokrát půjčoval finanční obnos na úrok (obvykle 4-6 %), čímž v podstatě suploval finanční instituce.¹⁰³ Dalším druhem příjmů, které v účetnictví nalézáme, byly zbožné nadace.¹⁰⁴ Mezi příjmy patřily taky štolové poplatky – poplatky za církevní úkony, u kterých měl na sobě farář je štólu bez ornátu.¹⁰⁵ Po roce 1848 se nejvýznamnějším zdrojem příjmů staly výnosy z kapitálu.¹⁰⁶

Rok 1812¹⁰⁷

Prvním zaznamenávaným údajem v účetnictví daného roku je vždy zůstatek z roku předešlého, konkrétně ke dni 31. 12. předchozího roku. Zůstatkem z roku 1811 je částka 1993 zl. a 33 krejcarů. Tato částka je ještě dále rozdělena na sumu ve veřejných fondech a u soukromníků¹⁰⁸, ale pro naše potřeby postačí až konečná suma. Příjmy farnosti byly za rok 1812 2243 zl. a rozděleny jsou do následujících

¹⁰⁰ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany, 2002. ISBN 80-7319-004-4. s. 453-456. 1750-1857

¹⁰¹ Tamtéž, s. 456-460, 1857-1892

¹⁰² Tamtéž, s. 460-461, 1892-1918, Poměry jednotlivých měn budou uvedeny v textu níže.

¹⁰³ TOMÁŠKOVÁ, Ema. *Farnost Vyškov*. Olomouc, 2007. Diplomová práce. Katedra historie FF UPOL. s. 36.

¹⁰⁴ TOMÁŠKOVÁ, Ema. *Farnost Vyškov*. s. 36 – Jednalo se o zajištění každoročních bohoslužeb za duši zřizovatele a jeho rodiny. v 19. století se jednalo většinou již o peníze, které měl farář spravovat. Vše bylo podrobně popsáno v nadačních listinách a přehledu nadací.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 38 – „Značnou změnu pro hospodaření fary znamenal rok 1848, kdy bylo zrušeno poddanství a s ním (za úhradu) i veškeré desátky a poplatky (příjmy z nadací a štóly zůstaly reformou nedotčeny). Základem farních příjmů se tehdy staly výnosy kapitálů, získaných právě výkupem desátkových a podobných povinností. Tyto finanční prostředky byly čím dál tím častěji ukládány do státních dluhopisů a podobně zajištěných cenných papírů, spíše výjimečně na spořitelní knížky. Značnou nevýhodou tohoto typu jmění byla ovšem proměnlivá cena peněz.“

¹⁰⁷ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 22, *Knihy kostelních účtů*. nefol.

¹⁰⁸ Ve veřejných fondech – to znamená, že tento obnos není fyzicky uložen u faráře, ale v jeho hodnotě jsou zakoupeny státní zúročitelná obligace (nejčastěji se setkáváme se státním dluhovým úpisem); u soukromníků - tímto rozumíme uložení peněz na soukromé hypotéky

kategorií – úroky z jistin, poplatky z nemovitostí, poplatky za pohřby, sbírky¹⁰⁹, odkazy a dary a „další rozličné příjmy“. Nepočítáme-li do skutečných příjmů položku největší, a to zůstatek jmění z předchozího roku, tedy 1993 zl. a 33 kr., zůstává jako částka skutečných příjmů necelých 250 zl. Tento obnos je rozdělen do následujících kategorií: příjmy z poplatků z nemovitostí (4 zl. 24 kr., což tvoří 1,6 % z příjmu, tedy část téměř zanedbatelnou), úroky (53 zl. 26 kr., to je 21 % z příjmu), sbírky a dary (26 zl. 8 kr., tedy 10 %), poplatky za pohřby (64 zl. 28 kr., to je 25 % z příjmů) a nejpodstatnější kategorie rozličné příjmy¹¹⁰ (101 zl. 28 kr., což představuje přes 40 % příjmů). Co se týče kategorie úroků, ty pochází buď z veřejných fondů či z kapitálu uloženého u soukromých osob (farníků). u kapitálu uloženého ve veřejném fondu, je zde vždy uvedeno procento, kterým se kapitál uročil, datum vzniku a číslo například státního dlužního úpisu.

Celkové výdaje farnosti byly v tomto roce 207 zl. I zde jsou položky rozděleny přehledně do kategorií – náklady za čtené a zpívané mše (38 zl. 3 kr., to je 18 % výdajů), provoz kostela (141 zl. 7 kr., to je 68 % výdajů), platy – nejen faráři, ale také kostelníkovi nebo učitelé (10 zl. 5 kr., tato kategorie činila jen necelých 5 % výdajů), opravy a stavby¹¹¹ (4 zl. 56 kr., to představuje necelá 2 % všech výdajů), na paramenta a náradí (6 zl., to jsou necelá 3 %), zálohy a rozdílné výdaje – pod tímto si lze představit různé církevní poplatky, za školního inspektora apod. (6 zl. 51 kr., což představuje 3 % výdajů). Nejvýznamnější kategorií co do výdajů je provoz kostela, v této kategorii jsou uvedeny například následující položky – různé druhy svíček¹¹², víno na mše, hostie, kadidlo, ale také kostelní prádlo.

Nelze však porovnávat pouze sumy za jednotlivé kategorie mezi rozdílnými léty, protože například částka vyplacená jako poplatek náboženského fondu je v tomto roce zařazena v kategorii rozličných výdajů, ovšem v roce 1864 je částka přesunuta do kategorie daně a poplatky.

Příjem farnosti za rok 1812 činil 2243 zl. a 28 kr. (bez jmění z předchozího roku 249 zl.). Výše výdajů byla 207 zl. 2 kr. Roční bilance, tedy rozdíl mezi příjmy a výdaje je kladný - 42 zl. Majetek farnosti za tento rok je tudíž 2036 zl. 26 kr.

¹⁰⁹ v účetní knize uvedeno německy Opfer, chápáno jako sbírka, dar

¹¹⁰ Zde jsou uvedené položky jako je víno, žluté i bílé svíčky apod., které farář nakupoval a následně prodával v kostele.

¹¹¹ v letech vybraných pro tento přehled jsou částky pouze na drobné opravy

¹¹² Ať už oltářní či do sakristie

Rok 1823¹¹³

Dalším vybraným porovnávaným rokem je rok 1823. I v tomto roce je celkový majetek z roku předchozího (tedy z roku 1822) součástí příjmů. Tento zůstatek činí 4 641 zl. 39 kr. Porovnejme opět jen skutečné příjmy farnosti¹¹⁴. Ty činily v tomto roce 267 zl. v kategorii poplatky z nemovitostí byl příjem 4 zl 24 kr. (to představuje 1,5 % z příjmů) – význam tohoto poplatku tedy zůstává pro farnost stejný. Nejpodstatnějším příjmem pro farnost byly úroky, ty činily 176 zl. 34 kr. (tedy přes 65 % všech příjmů), zde je značný nárůst po 11 letech. Sbírký a dary činily v tomto roce příjem 12 zl. (to je 4,5 %). Poplatky spojené s pohřby byly v tomto roce 33 zl. a 42 kr. (12 % z příjmů), oproti předchozímu roku 1812 tedy taky značný pokles. Rozličné příjmy¹¹⁵ byly v tomto roce 39 zl. a 16 kr. (to je 14 %).

Za rok 1823 byla celková výše výdajů 299 zl. a 6 kr., ty jsou rozdělené do stejných kategorií – výdaje za mše (38 zl. 3 kr., to je necelých 13 %), výdaje na chrámové potřeby (209 zl. 18 kr., téměř 70 %), výplaty (12 zl. 39 kr., což představuje 4 % z celkových výdajů), výdaje za opravy kostela (4 zl. 53 kr., to je 1,5 %), výdaje na paramenta a nářadí (30 zl., což činí 10 %), a kategorie rozličných výdajů (4 zl. 13 kr., to je téměř 1,5 %). Jedinou odchylkou od roku 1812 je zde nárůst výdajů za paramenta a nářadí, ale významy kategorií na celkové sumě výdajů zůstávají stejné.

Rozdílem v tomto porovnávaném roce je závěrečná bilance příjmů a výdajů. Pomineme-li částku jmění z předchozího roku, je záporná, tedy skutečné příjmy byly nižší než výdaje. Příjmy (bez jmění z předchozího roku) byly v tomto roce 267 zl. a výdaje 299 zl. Tento rozdíl se uhradil právě ze jmění z loňského roku a nejedná se tak o žádnou výjimečnou či nadstandardní situaci.

Rok 1834¹¹⁶

Rok 1834 je dalším rokem vybraným ke srovnání kostelních účtů. Základem je jmění z roku 1833, které činilo 5771 zl. 55 kr. Celkové příjmy bez tohoto jmění činily 430 zl. Porovnáme-li opět částky v jednotlivých kategoriích, zaznamenáme nárůst především v kategorii rozličných příjmů. Poplatky z nemovitostí představovaly 4 zl. a 24 kr. (tedy necelé procento příjmů), úroky činily pro farnost

¹¹³ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 22, *Kniha kostelních účtů*. nefol.

¹¹⁴ Zejména jejich procentuální zastoupení na celkových příjmech

¹¹⁵ Tvořeny opět převážně výtěžkem z prodeje vína a svíček a také poplatkem za světlo

¹¹⁶ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 22, *Kniha kostelních účtů*. nefol.

příjem ve výši 230 zl. 36 kr. (což je 53 % příjmů), sbírky a dary přinesly 31 zl. 38 kr. (7 % příjmů), poplatky spojené s pohřby byly 23 zl. (to je 5 % z příjmů) a kategorie rozličných příjmů činila 139 zl. 36 kr. (to je 32 % všech příjmů). Největší nárůst je v kategorii rozličných příjmů. Kromě toho, že vzrostl počet prodaných svící, tak v tomto roce je v rozličných příjmech zanesena také platba domkáře Tomáše Hrubého, který zaplatil kapitál 70 zl. k 31. 3. 1834 jako jistinu k nadaci¹¹⁷. Bez této částky je příjem 360 zl. a mění se i poměr ostatních kategorií – poplatky z nemovitostí (1 %), úroky (64 %), sbírky a dary (téměř 9 %), poplatky spojené s pohřby (6 %) a rozličné příjmy (19 %).

Celkové výdaje v roce 1834 činily 390 zl. a 55 kr. Pro pořádek ale ani zde nebudeme počítat částku od T. Hrubého, která je zanesena v kategorii rozličných výdajů. Po odečtu jsou tedy celkové výdaje 320 zl. 55 kr. Výdaje za mše z této sumy představují 68 zl. 1 kr. (to je 21 % všech výdajů), za chrámové potřeby 186 zl. 43 kr. (58 % výdajů), výdaje za výplaty byly 40 zl. 37 kr. (což je 12,6 %), výdaje za opravy byly 20 zl. (6 %) a kategorie rozličné výdaje v tomto roce představovala částku 5 zl. 34 kr. (to je 1,6 % výdajů). Pokles výdajů za chrámové potřeby je způsoben především menší cenou za stejné množství vína a menší cenou za stejné množství svíček.

Bilance roku 1834 je kladná, příjmy (bez jmění z loňského roku) 360 zl. převyšují výdaje 320 zl. 55 kr.

Rok 1849¹¹⁸

Co se týče nových příjmů jmění kostelního v dalším námi srovnávaném roce 1849, hodnocené kategorie jsou velmi podobné. Avšak porovnávání nám komplikuje dvojí měna – konvenční a vídeňská, proto jsou hodnoty následujícího výčtu příjmů a výdajů převedeny na měnu konvenční.¹¹⁹ První kategorií je jmění z roku 1848, které činilo 2 456 zl. Pomineme-li tuto sumu, která představuje majetek farnosti z loňského roku, skutečné příjmy farnosti byly 606 zl. Bez mimořádně darovaného kapitálu (viz níže, pozn. 73) jsou celkové příjmy 246 zl. První kategorií příjmů jsou

¹¹⁷ Nic konkrétnějšího není uvedeno

¹¹⁸ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 22, *Knihy kostelních účtů*. nefol.

¹¹⁹ Více o vídeňské měně HLAVÁČEK, I., R. NOVÝ aj. KAŠPAR. c. d., s. 454-457., zaokrouhleno na zlaté; pro potřeby této práce proto převedeme měnu vídeňskou na měnu konvenční v poměru 1 zl. konvenční měny = 2,5 zl. vídeňské měny

úroky¹²⁰, ty byly 106 zl. (to je 43 % příjmů). Následující kategorie, která se v přehledu příjmů vyskytuje, v předchozích srovnávaných letech uvedena nebyla. Jedná se o poplatky z nadací a to přesně 11 zl. (to je 4,4 %). V kategorii příjmů z poplatků za pohřby je uvedena suma 43 zl. (což představuje 17 % ze všech příjmů). Příjmy ze sbírek byly 32 zl. (tedy téměř 13 % příjmů). V kategorii rozličných příjmů je uvedena částka 54 zl. (to představuje 22 % příjmů). Zcela nové dvě kategorie příjmů pak je darovaný kapitál ve výši 180 zl. v konv. měně a dluhové papíry z nového kapitálu v té samé hodnotě.¹²¹ Největšími příjmy v tomto roce farnosti tedy plynuly z úroků a také z rozličných příjmů. V tomto roce by mohl být matoucí procentuální podíl na příjmech poplatků za pohřby, nicméně po bližším prozkoumání jsou položky, které v předchozích letech byly vedeny právě v kategorii za pohřby, uvedeny v roce 1849 v kategorii rozličných příjmů. Mluvíme především o svících a světle při obřadu.

Celkové výdaje v roce 1849 byly 150 zl. V kategorii výdajů za mše bylo zapláceno 61 zl. (což představuje 41 % ze všech výdajů), za chrámové potřeby byly výdaje rovny 72 zl. (což je 48 % výdajů), výdaje za daně a poplatky činily 1 zl. (tedy 0,5 %), výplaty byly 10 zl. (to je 6,6 %), výdaje za paramenta a náradí nebyly po převodu na konvenční měnu ani 1 zl. (tedy procento zanedbatelné) a kategorie rozličných výdajů činila 5 zl. (tedy 3,3 % všech výdajů). Je tedy patrné, že nejvíce důležité kategorie jsou sumy za mše a za chrámové potřeby, stejně jako u let předchozích.

Bilance roku 1849 je kladná, rozdíl mezi skutečnými příjmy (606 zl.) a výdaji (150 zl.) je 456 zl. Co se měny vídeňské týče, musíme brát v úvahu totiž také postupné znehodnocování vídeňské měny.¹²²

Rok 1864¹²³

Třetím porovnávaným rokem je rok 1864. Tento rok je již zaznamenáván, na rozdíl od let předchozích, v češtině a také pouze v rakouské měně. V tomto roce je

¹²⁰ Nerozlišujeme, zda z kapitálu či z nadací

¹²¹ Protože je zároveň tato položka ve výdajích tohoto roku, nebudeme s těmito částkami počítat v procentuálním rozdělení příjmů ani výdajů.

¹²² HLAVÁČEK, I., R. NOVÝ aj. KAŠPAR. c. d., s. 454-457. „Znamená to, že hodnota kreditních platidel klesla v letech 1811 a 1817 na 8 % vzhledem k počátečnímu datu.“ Následovalo postupné stahování šajnů a proces vrchol novou měnovou reformou v roce 1857.

¹²³ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 22, *Kniha kostelních účtů*. nefol.

účetnictví rozděleno nejen na příjmy a výdaje, jako u let předchozích, ale zejména do následujících skupin, u nichž jsou pak zaznamenávány jak příjmy, tak i výdaje a přehled majetku. Tyto skupiny jsou následující: vlastní kostelní jmění, zádušní jmění, jmění povstalé z kostelního stříbra, jmění farního obročí, jmění založené Františkem Pospíšilem na zachování kamenného kříže na cestě blíž Říkovíc, nadační jmění k zachování kaple bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici, zádušní jmění při Říkovské kapli a nadační jmění založené od paní hraběnky Johanny Hoditzové pro zachování hraběcí hrobky Troyerovy. Následuje rozbor všech výše zmíněných účetních skupin pro ilustraci, ale vzhledem k tomu, že se příliš nemění, nebudou předmětem rozboru u každého vybraného roku.

Co se týče skupiny vlastního kostelního jmění, opět je zde v příjmech uvedena hodnota jmění za loňský rok, tedy 2 149 zl. Skutečné příjmy bez loňského majetku byly 353 zl. Následují téměř stejné kategorie jako u let předchozích: příjmy z úroků činily 90 zl. (tedy 25,5 % z příjmů), zanedbatelným ziskem pro farnost jsou poplatky z nemovitostí, které byly v tomto roce 64 kr. Kategorie zádušní příjmy přinesla 38 zl. 33 kr. (což je necelých 11 % příjmů), zde patří příjmy za světlo a paramenty při „odbyvaných zádušních povinnostech“¹²⁴. Další kategorií jsou poplatky spojené s pohřby, které farnosti přinesly v tomto roce 53 zl. 24 kr. (to je 15 % příjmů). Následující kategorie sbírek představovala zisk 50 zl. 5 kr. (tedy 14 % příjmů). Dále jsou zde uvedeny odkazy a dary¹²⁵, které byly ve výši 14 zl. (tedy necelá 4 % příjmů). Další novou kategorií jsou zálohy, které činily 23 zl. (což je 6,5 %) a poslední kategorií jsou rozličné příjmy, které činily 83 zl. (to je 23,5 %)¹²⁶. I v tomto roce jsou tedy nejvýznamnějším příjmem pro farnost úroky z jistiny a také rozličné příjmy.

Výdaje ve skupině vlastního kostelního jmění činily v roce 1864 314 zl. 90 kr., rozdělené do následujících kategorií: výdaje za chrámové potřeby bylo 139 zl. 24 kr. (to představuje 44 % ze všech výdajů), na daně 18 zl. 68 kr. (to je necelých 6 %), na platy bylo použito 22 zl. (tedy téměř 7 %), na stavby a opravy 8 zl. 90 kr. (to je 2,8 % výdajů), výdaje na paramenta a náradí činily 70 zl. 48 kr. (to je 22 %

¹²⁴ Mše za zemřelého, litanie a jiné

¹²⁵ Tyto částky byly v předchozích letech v jedné kategorii s oběťmi, jsou zde uvedené konkrétní účely, na co byl dar věnován, např. od dobrodince na novou zповědnicu

¹²⁶ v této kategorii je nejvýznamnější položkou prodej červených svíček

výdajů)¹²⁷, v zálohách bylo 22 zl. 94 kr. (tedy 6,5 % výdajů)¹²⁸ a nakonec kategorie rozličných výdajů, které činily 32 zl. 66 kr. (což představuje 9 % výdajů). Z tohoto je patrné, že je opět nejvýznamnějším výdajem právě zaopatření chrámových potřeb a také kategorie paramenta a nářadí, kde jsou zaneseny 2 nové zповědnice.

Bilance za rok 1864, je rozdíl mezi příjmy (353 zl.) a výdaji (314 zl.) vlastního kostelního jmění opět kladná.

Druhou skupinou v účetnictví je jmění zádušní. V příjmech tohoto jmění je opět jako první uveden majetek z předchozího roku 1863, tedy částka 4524 zl. Skutečné příjmy zádušního jmění je 942 zl. z této částky ale ještě odečteme následující položky – nově založené jistiny (160 zl.), dlužné úpisy z nově založených jistin (300 zl.) a jistiny oplacené (210 zl.). Tyto částky nám zkreslují skutečné příjmy, které zádušnímu jmění vznikly. Příjmy jsou tedy 272 zl. v následujících kategoriích: příjmy z úroků činily 250 zl. 47 kr. (to je 92 % z příjmů), zálohy byly 17 zl. 29 kr. (to je 6 % příjmů) a rozličné příjmy 5 zl. a 4 kr. (tedy 1,8 %). Co se týče příjmů zádušního jmění nejpodstatnější kategorií jsou opět úroky. Daleko menší skupinou úroků jsou úroky z kapitálu uloženého u soukromníků (pouze 22 zl. 78 kr. činilo zisk z úroků z kapitálu uloženého u soukromníků, zbytek byl zisk ze státních dlužných úpisů).

Výdaje jmění zádušního činily v tomto roce 571 zl. 42 kr. rozdělených do následujících kategorií: výdaje za vykonané zádušní povinnosti¹²⁹, ty činily 228 zl. 15 kr. (což představuje 40 % všech výdajů zádušního jmění), výdaje za vyplacené zálohy činily 5 zl. 65 kr. (tedy necelé 1 % výdajů), výdaje na pohlednosti z výtky 315 zl. 56 kr. (to je téměř 55 %)¹³⁰ a kategorie rozličných výdajů činila 22 zl. 5 kr. (což jsou necelá 4 % z výdajů).

Další skupinou v účetnictví je jmění povstale z kostelního stříbra¹³¹. Majetek

¹²⁷ Tento nárůst oproti ostatním letům způsobilo dodání 2 nových zповědnic z dubového dřeva za 58 zl. od Baltazara Navrátila, stolaře z Moštěnice

¹²⁸ Zde je myšleno zapůjčení pro podílníky zádušního fondu

¹²⁹ Touto kategorií jsou myšleny platy pro faráře, varhaníka, kostelníka, ministranty a také dávky pro kostel a pro chudé

¹³⁰ Touto kategorií se rozumí úprava nesrovnalostí s účetnictvím říkovské kaple, konkrétně převod státního dlužního úpisu v hodnotě 315 zl. a pak hotovosti 50 kr.

¹³¹ Podrobnosti ke kostelnímu stříbru: TUMPACH, Josef a Antonín, PODLAHA: *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české (1740-1898)*. Praha: Cyrilo-Methodějská knihtiskárna a Nakladatelství V. Kotrba. 1898. s. 284-287. Na počátku 19. století bylo Rakouské císařství finančně velmi vyčerpáno zejména díky napoleonským válkám, ale také kvůli

z loňského roku činil 79 zl. 54 kr. Novým příjmem zde je 3% úrok z obligací dvorní komory – 1 zl. 63 kr. Mezi výdaji v této skupině jsou tři poplatky, poplatek ekvivalentní z movitého jmění – 15 kr., poplatek za přehled účtů – 1 kr. a 7% daň z úroků – 11 kr., celkem tedy 27 kr. Čistý příjem v této skupině je tedy 1 zl. 36 kr.

Základem jmění farního obročí (beneficium) je majetek z roku 1863, tedy 22 262 zl. 65 kr. Příjmy farního obročí jsou tvořeny pouze úroky z jistiny (1664 zl. 50 kr. úroků ze státních dlužních úpisů, 3 zl. 15 kr. úroků z kapitálu uloženého u soukromníků). Skutečné příjmy farního obročí jsou tedy 1667, 65 kr. Výdaje farního obročí jsou tvořeny daní ekvivalentní z movitého jmění – 35 zl. 2 kr., daní důchodovou z úroků z veřejných fondů – 116 zl. 52 kr. a roční úrokové příjmy faráře, jakožto uživatele 1516 zl. 11 kr. Suma výdajů je tedy 1667 zl. 65 kr. Bilance jmění farního obročí je tedy rovna nule.

Jmění založené od Františka Pospíšila pro zachování kamenného kříže na cestě blíž Říkovice je další skupinou účetnictví, jejímž základem je zůstatek z předchozího roku – 34 zl. 30 kr. Příjmy v této skupině jsou 5% úroky ze státního dlužního úpisu – 1 zl. 57 kr. Výdaje jsou tvořeny ekvivalentním poplatkem z nemovitého jmění – 7,5 kr., dále z důchodové daně z úroků – 11,5 kr. a také poplatkem za kolek na kvitanci – 1 kr. Celkové výdaje tedy byly 20 kr. Bilance této skupiny je tedy 1 zl. 37 kr. zisku¹³².

Další skupinou je nadační jmění k zachování kaple bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici. Zůstatkem z předchozího roku je 74 kr. Příjem 79 kr. pochází ze stálé činže role pod kaplí od Františka Stojana, výdaj 4 kr. se platí za ekvivalentní daň. Čistý příjem nadačního jmění je tedy 75 kr.

Zádušní jmění při říkovské kapli – jedná se o skupinu v účetnictví, která byla založena právě kvůli nesrovnalostem v zádušním jmění, o kterém je zmínka výše. Majetek z roku 1863 je zde uvedena suma 315 zl. a 56 kr. Nové příjmy jsou tvořeny především z úroků z převedeného státního dlužního úpisu – 15 zl. 75 kr., dalším

finanční politice. Mezi lety 1793-1800 se téměř zdvojnásobil státní dluh (z 377 na 657 milionů). Byl vydán patent 19. prosince 1809, který nařizoval vydat vládě veškeré zlato a stříbro a to do 1. května následujícího roku. Kostely musely odevzdat monstrance, kalichy a jiné vzácné předměty. Mezi další opatření Rakouska, kromě výše zmíněného zabavení stříbra a zlata, bylo také například vydání bankocetlí.

¹³² Díky takovému ziskům rostlo každoročně jmění

příjmem jsou poplatky¹³³ za užití parament a světla – 56,5 kr. a dále příjem, který není v žádném předchozím účetnictví zaznamenán – 1 zl. 79 kr. Celkové příjmy této skupiny jsou 18 zl. 10,5 kr. Výdaje jsou zde rozděleny do dvou skupin: výdaje za vykonanou zádušní povinnost – 14 zl. a 19 kr. a pak rozličné výlohy¹³⁴ - 1 zl. 53 kr. Celkové výdaje jsou tedy 15 zl. 74 kr. Zisk v této skupině je tedy 2 zl. 36 kr.

Poslední skupinou v účetnictví tohoto roku je Nadační jmění založené od paní hraběnky Johanny Hoditzové pro zachování hraběcí hrobky Troyerovy. Základem z roku 1863 je částka 123 zl. 83 kr., novým příjmem jsou úroky ze státního dlužního úpisu – 4 zl. 63 kr. a výdaje jsou opět tvořeny ekvivalentní daní a 7% daní z úročných příjmů, celkem 52 kr. Skutečný zisk této skupiny jsou 4 zl. 11 kr.

Rok 1872¹³⁵

V první účetní skupině – vlastním kostelním jmění – je základem částka 2 488 zl. 95 kr. Příjmy kostelního jmění, které byly bez jmění z předchozího roku 356 zl. 15 kr., jsou rozděleny do následujících kategorií: příjmy z úroků činily 93 zl. 76 kr. (to je 26 % z příjmů), výnosy z nemovitostí byly 64 kr. (částka zanedbatelná), příjmy zádušní činily 33 zl. 72 kr. (což představuje 9,5 %), příjmy z pohřbů byly 44 zl. 34 kr. (to je 12,5 %), příspěvky a milodary byly 45 zl. 99 kr. (to je téměř 13 % příjmů), příjmy ze záloh byly 16 zl. 15 kr. (to je 4,5 %) a rozličné příjmy byly 121 zl. 54 kr. (to je 34 %). Nejvýznamnějším příjmem byly rozličné příjmy, mezi které můžeme zařadit například 107 zl. 88 kr. za prodané svíčky.

Výdaje vlastního kostelního jmění (celkové byly 507 zl. 37 kr.) jsou tvořeny v roce 1872 především výdaji na kostelní potřeby – 131 zl. 67 kr. (to je téměř 26 % všech výdajů), výdaje na daně a dávky – 38 zl. 13 kr. (tedy 7,5 %), výdaje za platy – 36 zl. (což představuje 7 % výdajů), výdaje za stavby a opravy – 252 zl. 14 kr. (téměř 50 % výdajů), paramenta a náradí – 12 zl. 77 kr. (to je 2,5 %), výdaje na zálohy – 16 zl. 15 kr. (to jsou 3 %) a další rozličné výdaje – 20 zl. 51 kr. (což jsou 4 % výdajů). Největším výdajem v tomto roce jsou výdaje na stavby a opravy, 250 zl.

¹³³ Není sice uvedeno, kdo poplatky platil, ale určeny byly kapli – spravoval farář.

¹³⁴ Především poplatek ekvivalentní z movitého jmění a důchodová daň z úroků.

¹³⁵ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 23, *Kniha kostelních účtů*. nefol. Účetnictví roku je v rakouské měně.

bylo na opravu fary a 2 zl. 14 kr. na opravu oken v kostele.¹³⁶

Celková bilance mezi skutečnými a příjmy (356 zl. 15 kr.) a výdaji (507 zl. 37 kr.) je v tomto roce záporná – 151 zl. 22 kr.

Zádušní jmění při kostele v Beňově¹³⁷ – základ této skupiny tvořila částka 133 zl. z roku 1871. Příjmem tohoto jmění je částka 5 zl. 58 kr. z úroků a výdajem je kvittance pro faráře za vykonané zádušní povinnosti v Beňově – také 5 zl. 58 kr.

U dalších účetních skupin (Zádušní jmění při kapli v Říkovicích, Nadace Františka Pospíšila na zachování kamenného kříže na silnici k Říkovicím a Nadace hraběnky Hoditzové na zachování hrobky Troyerovy) nebyly žádné významné změny, není proto důležité sem jejich rozbor přidávat.

Poslední skupinou zaznamenanou v účetnictví v roce 1872 je jmění farního obročí. Základem jmění z předešlého roku je částka 22 276 zl. 26 kr. Mezi nové příjmy patří úroky¹³⁸ - 1001 zl. 96 kr. a mezi výdaje ekvivalentní poplatků – 35 zl. 3 kr. a vyplacení obročí faráři – 966 zl. 93 kr. Celkové výdaje farského obročí byly 1001 zl. 96 kr. Zůstatek pro další rok je tedy stejný.

Rok 1885¹³⁹

První skupinou účetnictví v tomto roce je opět vlastní kostelní jmění. Základem je částka z posledního prosince roku 1884 – 2 444 zl. 33 kr. Skutečné nové příjmy (bez jmění z roku předchozího) činí 256 zl. 11 kr., rozdělené do následujících kategorií. Příjmy z úroků – 98 zl. 68 kr. (to je 38,5 % příjmů), příjmy z nemovitostí – 64 kr. (0,2 %), příjmy z plnění zádušních povinností – 46 zl. 39 kr. (což je 18 %), příjmy z pohřbů – 30 zl. 5 kr. (to představuje necelých 12 % všech příjmů), příspěvky a milodary činily 11 zl. 75 kr. (tedy 4,5 % příjmů) a rozličné příjmy činily 68 zl. 60 kr. (téměř 27 % všech příjmů). Nejvýznamnějším příjmem

¹³⁶ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 23, *Kniha kostelních účtů*. nefol. Přestože se jednalo o opravu farní budovy, která spadá do obročí, na povolení kostelního konkurenčního výboru a arcibiskupské konzistoře jsou výdaje zařazeny do této skupiny

¹³⁷ v účetnictví se kostel v Beňově vyskytuje poprvé, farnost Beňov vznikla v roce 1870, první farářem byl Augustin Říha, viz Faráři farnosti Beňov. In: *Obec Beňov* [online]. Beňov, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.benov.cz/farari-farnosti-benov>. Jedná se nejspíš o pozůstatek v účetnictví.

¹³⁸ Nejen ze státních dlužních úpisů a obligací, ale také z kapitálu uloženého u soukromníků.

¹³⁹ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 23, *Kniha kostelních účtů*. nefol. Účetnictví roku je v rakouské měně

jsou úroky a také rozličné příjmy – opět je zde největším příjmem částka za prodej svíček.

Výdaje kostelního jmění v roce 1885 byly ve výši 261 zl. 58 kr. Výdaje za kostelní potřeby činily 99 zl. 37 kr. (to je téměř 38 % výdajů), výdaje na daně byly 4 zl. 21 kr. (to představuje pouze 1,6 %), výplaty činily 36 zl. (tedy 13,7 %), výdaje na stavby a opravy byly 100 zl. (38,2 % výdajů), na roucha a náradí 22 zl. (to je téměř 8,5 %) a rozličné výdaje činily 61 zl. 82 kr. (což je 23,6 % výdajů). V tomto roce byly tedy největší výdaje jak za kostelní potřeby, tak za opravy.

V tomto roce převýšily výdaje příjmy kostelního jmění, tento rozdíl (5 zl. 47 kr.) byl tedy uhrazen z částky přenesené z roku předchozího.

Rozdíl příjmů a výdajů zádušního jmění v tomto roce byl kladný – 85 kr. Jedná se tedy o nepatrný zisk, rozšíření majetku. u dalších účetních skupin – Jmění kostelního stříbra, Nadace pro zachování kaple bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici a Nadace hraběnky Hoditzové pro zachování hrobky Troyerovy – není zaznamenána žádná výrazná změna, je tedy zbytečné zde vypisovat podobné hodnoty jako v roce 1872.

Jmění farního obročí – základem z roku předchozího u farního obročí je částka 22 284 zl. 87 kr. Celkové příjmy – 1057 zl. 33 kr. – jsou tvořeny úroky z kapitálů¹⁴⁰. Výdaje jsou tvořeny hlavně poplatkem faráři – 961 zl. 5 kr. a ekvivalentním poplatkem – 40 zl. 91 kr. a za státní dlužní úpis – 25 zl. 37 kr. Celkové výdaje jsou 1 052 zl. 70 kr. Zisk je tedy 4 zl. a 37 kr.

Novou skupinou oproti předchozímu porovnávanému roku je Varhaníkovo obročí. Jměním z roku 1884 je částka 1 470 zl. Mezi nové příjmy tohoto obročí patří úroky z kapitálu z vyvazovacích obligací – 66 zl. 15 kr. a podíl ze státního dlužního úpisu – 2 zl. 70 kr. a nově uložený kapitál ve státním dlužím úpisu – 3 zl. Celkové příjmy tedy byly 71 zl. 85 kr. Největším výdajem je poplatek varhaníkovi, jakožto uživateli – 63 zl. 42 kr., dále pak ekvivalentní poplatek – 2 zl. 73 kr., výdaj za vlastní dlužní úpis – 2 zl. 52 kr. a 18 kr. za poštovné. Celkový výše výdajů je tedy 68 zl. 85 kr. Ziskem varhaníkova obročí jsou tedy 3 zl.

¹⁴⁰ 94 % těchto příjmů tvoří úroky z obligací

Rok 1892¹⁴¹

Majetkem vlastního kostelního jmění z roku 1891 je částka 2 472 zl. 83 kr. Skutečné příjmy činí v tomto roce 276 zl. 94 kr.¹⁴² V následujících kategoriích. Příjmy z úroků – 105 zl. 90 kr. (to je 38 % příjmů), příjmy z nemovitostí – 64 kr. (zanedbatelné procento), příjmy ze zádušních povinností – 57 zl. 16. (to představuje 20,5 % příjmů), příjmy z pohřbů – 37 zl. 35 kr. (to je 13 %), příspěvky a milodary – 11 zl. 96 kr. (4,3 % příjmů) a kategorie rozličných příjmů – 63 zl. 93 kr. (tedy 23 %) Nejdůležitější příjmy plynuly v tento rok z kategorie úroků, stejně jako v roce 1885.

Výdaje jmění kostelního byly v roce 1885 ve výši 338 zl. 21 kr. Největší výdaje pochází z kategorie výdajů na kostelní potřeby – 109 zl. (32 %). Další kategorie jsou výdaje na daně – 4 zl. 21 kr. (1,2 % výdajů), na platy – 36 zl. (to je 10,6 %), výdaje na stavby a opravy – 14 zl. 30 kr. (což je 4,2 %), na nově uložené kapitály – 48 zl. 30 kr. (to je 14 % výdajů), výdaje na dlužní úpisy – 40 zl. (což je téměř 12 %) a rozličné výdaje¹⁴³ – 66 zl. 29 kr. (to je 19,6 % výdajů).

Bilance příjmů a výdajů je záporná – 35 zl.

Základem zádušního jmění z předchozího roku 1884 je částka 9 620 zl. 24 kr. Celkové příjmy zádušního jmění byly v tomto roce 637 zl. 53 kr.¹⁴⁴ Největší podíl (435 zl. téměř 50 %) příjmů jsou úroky a výnosy z nemovitostí a příjmy z dlužních úpisů – 201 zl. 93 kr. (téměř 32 %). Celkové výdaje – 435 zl. 60 kr. – jsou tvořeny zejména vyplacenými penězi za vykonané zádušní povinnosti (protože nepočítáme výdaje za uložení nového kapitálu, jedná se tedy o 100 % výdajů). Rozdíl mezi příjmem a výdajem zádušního jmění je 201 zl. 93 kr. Srovnáme-li tuto bilanci s rokem předchozím, kdy zisk zádušního jmění byl méně než 1 zl., pak lze toto považovat za pokrok a správné rozhodování týkající se vkladů kapitálů.

Jmění kostelního stříbra – základním jměním z roku 1891 je částka 90 zl. 60 kr. Nové příjmy, které činily 75 zl. 70 kr. pocházely z obligací dvorní komory a z výběru peněz uložených ve spořitelně v Kroměříži. Výdaje byly ve výši 63 zl.

¹⁴¹ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 23, *Kniha kostelních účtů*. nefol. Účetnictví roku je v rakouské měně

¹⁴² Nepočítáme zde příjmy z dlužních úpisů 50 zl., které byly hned zároveň nově uloženy, byly tedy uvedeny zároveň i ve výdajích tohoto roku, stejně tak nepočítáme ani příjmy ze splacených kapitálů 40 zl.

¹⁴³ v rozličných výdajích je např. částka 23 zl. 55 kr. za pojištění kostela a farních budov

¹⁴⁴ Do této částky nepočítáme příjmy z nově odkázaných kapitálů 200 zl., které nejsou skutečným příjmem, stejně tak je tato částka odebrána také z výdajů

36 kr. a tvořeny byly především ekvivalentní daní, revizním poplatkem. Peníze z příjmu ze spořitelny v Kroměříži se pouze (vy výdajích) přesunuly do spořitelny do Přerova.

Jmění Nadace k zachování kaple bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici z roku 1891 bylo 11 zl. 9 kr. Příjmem nadace byla opět činže od Františka Stojana – 79 kr. a mimořádný poplatek jako náhradu arcibiskupské konzistoři 4 zl. 50 kr. Nejvýznamnější byl příjem z úroků – celkem 16 zl. 68 kr., celkem příjmy nadace byly 21 zl. 70 kr. Výše výdajů této nadace byla 17 zl. 27 kr. a poplatky byly kromě ekvivalentní daně především uložení peněz do spořitelny.

Nadání hraběnky Hoditzové na zachování hrobky Troyerovy – jmění z roku 1891 bylo 282 zl. 54 kr. Mezi nové příjmy (258 zl. 37 kr.) patřily hlavně úroky ze státních dlužních úpisů, z peněz uložených ve spořitelně¹⁴⁵. Výdaje této nadace (250 zl. 38 kr.) tvořila ekvivalentní daň, částky za pořízení nového státního dlužního úpisu, za uložení peněz do spořitelny, ale také za opravu hrobky. Zisk této nadace za rok 1892 byl necelých 8 zl.

Jmění farního obročí tvořilo jmění z předchozího roku ve výši 22 803 zl. Příjmy, které činily 1 139 zl. 83 kr., pochází především z úroků ze státních dlužních úpisů, ale také z úroků z kapitálu uloženého u soukromníků. Celkové výdaje obročí činily také 1 139 zl. 83 kr., největším výdajem byly peníze vyplacené faráři – 1 043 zl. 29 kr., tady je patrný mírný nárůst oproti roku 1885. Zbylou sumu výdajů tvořila ekvivalentní daň a také daň náboženskému fondu.

Jmění varhaníkova obročí z předchozího roku bylo 1 853 zl. Nové příjmy tohoto obročí pocházely ze dvou státních dlužních úpisů – jejich celková výše byla 77 zl. 82 kr. Vydání obročí bylo ve stejné výši – tedy 77 zl. 82 kr., z toho 75 zl. 9 kr. připadlo varhaníkovi a zbytek činila ekvivalentní daň. I zde lze zaznamenat nárůst jmění od posledního porovnávaného roku 1885.

Rok 1902¹⁴⁶

Dalším rokem porovnávaným v této práci je rok 1902. Tento rok v našem

¹⁴⁵ i v Přerově i v Kroměříži

¹⁴⁶ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 23, *Kniha kostelních účtů*. nefol.

výběru je výjimečný tím, že jsou zde poprvé uváděny částky v korunách a haléřích a nikoli ve zlatých. Jmění první skupiny – vlastního kostelního jmění - z roku 1901 bylo 4 824 K 77 h. Nové příjmy činily v tomto roce 687 K 26 h. Příjmy z kategorie úroků byly 202 K 37 h. (to je 29 % příjmů), příjmy z vykonání zádušních povinností byly 147 K 10 h. (tedy 21 %), poplatky za pohřby byly ve výši 57 K 40 h. (to je 8 % příjmů), kategorie příspěvky a milodary v tomto roce přinesla částku 258 K 32 h. (tedy 37,5 % všech příjmů) a rozličné příjmy byly 20 k 79 h. (to jsou 3 %). Mimořádně nejsou v tomto roce hlavním zdrojem příjmů úroky, ale příspěvky a milodary.

Výdaje vlastního kostelního jmění byly v roce 1902 761 K 81 h. Vydání za kostelní potřeby činila 304 K 4 h. (což představuje téměř 40 % všech výdajů), výdaje za daně a dávky byly 10 K 62 h. (1,3 % výdajů), výdaje na platy činily 72 K (to je 9 % výdajů), výdaje na roucha a nářadí byly 165 K 74 h. (tedy téměř 22 %) a další různá vydání byla 209 K 41 h. (to je 27,5 %). Stejně jako v letech předchozích i zde jsou nejvýznamnější výdaje z kategorií kostelních potřeb a rozličných výdajů¹⁴⁷.

Závěrečná bilance je v tomto roce záporná – výdaje převyšují příjmy o 74 K 55 h.

Zádušní jmění v roce 1902 je tvořeno sumou z roku předešlého – 27 889 K 72 h. Příjem zádušního jmění v tomto roce byl 1351¹⁴⁸ K 2 h. a je dělen do následujících kategorií: příjmy z úroků činily 1 180 K 68 h. (to je 87 % z příjmů) a rozličné příjmy byly 170 K 34 h. (to je 13 % příjmů). Výdaje zádušního jmění byly v roce 1902 ve výši 1353 K 80 h. Výdaje za vykonání zádušních povinností činily 1 095 K 76 h. (to je 81 % všech výdajů), poplatky za daně byly 78 K 85 h. (necelých 5,8 %) a rozličné výdaje činily 179 K 19 h. (necelých 13 %). Bilance zádušního jmění je tedy záporná – 2 K 78 h. ztráta.

Jmění farního obročí tvořila základní částka z roku předchozího – 48 820 K. Nové příjmy (celkem 1 953 K 66 h.) byly tvořeny úroky. Výdaje farního obročí jsou ve stejné výši jako příjmy – 1 953 K 66 h. A kromě poplatku pro faráře byly tvořeny ekvivalentní daní a daní náboženskému fondu.

¹⁴⁷ Zde je zahrnuta zejména pojistka na kostel a zvony na jeden rok (44 k 52 h.) a dále kromě drobných poplatků se jedná o zakoupení tiskopisů (25 k 27 h.)

¹⁴⁸ Není zde zahrnuta částka za odkázané jistiny 1900 k a nově nabyté jistiny 1284 K, stejně tak i ve výdajích za zakoupené jistiny bude tato částka vynechána, stejný případ je i částka 42 k za splacené jistiny, které byla zároveň v příjmech i výdajích, tudíž jen prochází účetnictvím.

Následují skupiny účetnictví, které není třeba dále rozebírat v této práci (Jmění kostelního stříbra, Jmění hrobky Troyerovy, Jmění varhaníkova obročí, Jmění kaple bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici).

Rok 1912¹⁴⁹

Posledním námi srovnávaným rokem je rok 1912. Účetní zbytek vlastního kostelního jmění z roku 1911 byl 4 473 K 55 h. Nové příjmy byly v celkové výši 1 050 K 47 h. Příjmy z úroků byly ve výši 186 K 1 h. (tedy téměř 18 % příjmů), příjmy z nemovitostí byla 1 K 28 h. (tedy zanedbatelná část příjmů), příjmy z vykonaných zádušních povinností byly 194 K 63 h. (to je 18,5 %), příjmy z pohřbů činily 58 K 80 h. (tedy 5,5 %), příspěvky a milodary přinesly 169 K 4 h. (to je 16 %) a další rozličné příjmy činily 440 K 60 h. (téměř 42 % příjmů). Ani v posledním porovnávaném roce nejsou hlavním zdrojem příjmu úroky, ale rozličné příjmy¹⁵⁰.

Výdaje vlastního kostelního jmění byly ve výši 680 K 3 h. Výdaje za kostelní potřeby – 286 K 14 h. (to je 42 % výdajů), výdaje za daně – 10 K 31 h. (to představuje 1,5 % výdajů), výdaje za platy – 72 K (to je 10,5 %), výdaje na roucha a náradí – 9 K 80 h. (tedy 1,4 %), výdaje na zálohy – 53 K 47 h. (to představuje téměř 8 %) a rozličné výdaje činily 248 K 31 h. (tedy 36,5 %). Ani tento rok tedy není výjimkou a největší výdaje kostela jsou na kostelní potřeby a také z kategorie rozličných výdajů například pojištění kostela, na kancelářské potřeby, za olej na věčné světlo apod.

Základem zádušního jmění byla částka z roku 1911 – 39 640 K 48 h. Nové příjmy zádušního jmění byly celkem 2 052 K 6 h. Tyto příjmy všechny pochází z úroků¹⁵¹. Výdaje zádušního jmění činily 2 088 K 38 h. Největší část (74 %) výdajů tvořily výdaje za vykonané zádušní povinnosti, další výdaje pak byly na daně (73 K 20 h – tedy 3,5 %), na nově zakoupené jistiny (387 K 18 h – tedy 18,5 %) a různá vydání činila 74 K 82 h. (3,5 %). Rozdíl mezi příjmy a výdaji je tedy v tomto roce záporný (- 62 K).

Farní obročí – zbytek z předešlého roku je 50 280 K. Nové příjmy farního

¹⁴⁹ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 23, *Knihy kostelních účtů*. nefol.

¹⁵⁰ Je to ale zavádějící, protože největší položku zde tvoří odkaz Jenovéfy Jandové 358 k 80 h. a tudíž by měl být zařazen spíše do kategorie darů

¹⁵¹ 75 % těchto úroků bylo z veřejných fondů – z rent, ze státních dlužních úpisů

obročí byly 2 011 K 20 h. a všechny pocházely z úroků. Výdaje farního obročí byly také ve výši 2 011 K 20 h. A kromě výplaty faráři se jednalo o ekvivalentní daň.

Jmění kostelního stříbra bylo tvořeno zbytkem z roku 1911 – částkou 112 K 21 h. Nové příjmy tohoto jmění činily 2 K 94 h. a pocházely ze státní obligace. Výdaje tohoto jmění tvořila ekvivalentní daň a revizní poplatky – celkem 48 h.

Základem jmění kaple Bolestné Panny Marie byl zbytek z předešlého roku – částka 717 K 16 h. Nové příjmy tvořily pouze úroky a byly ve výši 28 K 68 h. Poprvé tedy není příjem od nájemce z rodiny Stojanovy, ale jen z úroků. Výdaje tohoto jmění byly v roce 1912 pouze za daně, poplatky a příspěvky škole – 32 h.

Poslední skupinou je Jmění hrobky Troyerovy. Základní částka je 967 K 10 h. Nový příjem ve výši 1 043 K 33 h. pohází převážně z úroků, ale také ze splacených jistin. Výdaje tohoto jmění byly v celkové výši 57 K 27 h. – zejména za daně a za splacené jistiny. Můžeme tedy sledovat nárůst tohoto jmění v průběhu času.

Zhodnocení

Z předchozího přehledu účetních záznamů za období 100 let lze vyvodit, že díky hospodaření faráře se jmění kostelní i obročí zhodnocovalo a rostlo.¹⁵² O letech porovnávaných v této práci nelze říci, že vždy měly kladnou závěrečnou bilanci, tedy rozdíl mezi příjmem a výdajem. Ovšem lze sledovat postupné (ale ne příliš veliké) narůstání jmění. Od roku 1864 také lze sledovat účetnictví v jednotlivých oddělených skupinách – kromě běžného kostelního jmění, zádušního jmění a obročí faráře, jsou zde tyto skupiny: jmění kostelního stříbra, zádušní jmění kaple v Říkovcích, nadace Františka Pospíšila na zachování kamenného kříže na silnici u Říkovic, nadace hraběnky Hoditzové na zachování hrobky Troyerovy, nadace na zachování kaple bolestné Panny Marie v Horní Moštěnici a zádušní jmění při kostele v Beňově. Tyto byly farářem spravovány.

Zajímavé je porovnat¹⁵³ strukturu příjmů u jednotlivých let. Co se příliš neměnilo, je fakt, že jedním z hlavních příjmů vždy byly úroky. Procentuální podíl

¹⁵² Neuvažujeme zde míru inflace apod.

¹⁵³ Porovnávání jednotlivých skupin má ale také svá úskalí, různé položky jsou často zařazeny v různých kategoriích, proto procenta vyjadřující nějaký podíl na příjmech či výdajích nemusí mít 100% vypovídací váhu.

na příjmech je různý, ale téměř vždy to byl podíl na příjmu větší než 20 % (v polovině porovnávaných let se jednalo o procenta okolo 40 % a více). Další zajímavou skupinou příjmů jsou dary a sbírky. Výjimečná je tím, že ji farář nemohl nijak přímo ovlivnit svou činností. Tyto částky byly závislé na tom, jaká byla ekonomická situace, jaká byla nálada na vesnici a na mnoha jiných faktorech. Ve většině sledovaných let se jednalo o poměr do 15 %. Výjimku tvoří rok 1902, kdy byl tento poměr 37,5 %. v účetnictví roku 1902 jsou uvedeny 3 položky: z pokladničky od Božího hrobu, od dobrodinců na světlo a (sbírka) „ze zvonečka“¹⁵⁴. Relativně neměnnou částí příjmů byly příjmy plynoucí z pohřbů. Nejednalo se o poplatek za obřad, ale spíše o provozní náklady – na svícení, různá opotřebení apod. Až na jednu výjimku¹⁵⁵ podíly pohřbů na celkových příjmech nepřesáhly 20 %. Zaměříme-li se na kategorii rozličných příjmů, zjistíme, že v drtivé většině jsou zde zaznamenány položky, jako jsou svíčky a víno. Faráři nakupovali svíčky a víno od voskařů a vinařů a dále je pak přeprodávali farníkům, z čehož plynuly neopominutelné zisky.¹⁵⁶

I ve výdajích¹⁵⁷ jsou kategorie, které se příliš za 100 let nezměnily. Největším výdajem vždy byly náklady na provoz kostela. V prvních dvou porovnávaných letech je to dokonce okolo 70 % výdajů. V této kategorii se vyskytují položky, jako jsou hostie, kadidlo, víno, údržba a pořizování kostelního prádla, svíčky apod. Nejnižší podíl na výdajích byl zaznamenán v porovnávaném roce 1872 a to 26 %.¹⁵⁸ Další kategorií výdajů, která se neměnila a lze ji tak snadno porovnat, jsou platy. Většinou se jednalo o 5-10 % výdajů. Největší položkou v této kategorii vždy byla výplata kostelníkům. Proměnlivou kategorií výdajů jsou opravy. V některých letech se jednalo o podíly okolo 2-4 % (1812, 1823, 1864, 1892). V roce 1872 byl podíl oprav ze všech výdajů 50 %. Za tímto číslem se skrývá oprava fary a také oprava oken v kostele – více informací viz rok 1872. Další kategorií, která se během let dost měnila, byly výdaje za paramenta a náradí. Nikdy podíl této kategorie nepřesáhl 30 %. Ale i tak je rozdíl například mezi léty 1864 (kdy byl podíl 22 %) a 1872

¹⁵⁴ Celkem byly tyto dary v hodnotě 258 k 32 h, dary z pokladničky u Božího hrobu činily 5 k 45 h., od dobrodinců 15 k 40 h. a největší částka byla ze sbírky do „zvonečka“ – 237 k 47 h.

¹⁵⁵ Řeč je o prvním porovnávaném roce 1812, kdy byl podíl na příjmech 25 %

¹⁵⁶ Většinou se jednalo o 30% a větší podíl na celkových příjmech.

¹⁵⁷ Pro lepší přehled je v Přílohách uvedena tabulka srovnávající procentuální zastoupení jednotlivých kategorií příjmů a výdajů v porovnávaných letech

¹⁵⁸ v tomto roce bylo totiž odebráno menší množství vína i svící v porovnání s ostatními roky z neznámého důvodu

(2,5 %) značný.

Porovnáme-li farářovy příjmy z farního obročí, nelze jednoznačně říci, že jeho výplata¹⁵⁹ rok od roku stoupala, na rozdíl od jmění obročí, které trvale rostlo (viz Přílohy, tab. 1).

Jak bylo výše zmíněno významným (mnohdy nejvýznamnějším) příjmem byly úroky z nadací. Proto je právě nadacím věnováno následujících několik odstavců.

Nadace

Zvláštním druhem pramenů, který nám napomáhá nahlédnout do financí farnosti, jsou nadační listiny¹⁶⁰. Dle Ottova slovníku jsou zbožné (či duchovní) nadace: „*souhrn takových částek jmění, jež určeny jsou k účelu bohoslužebnému nebo dobročinnému pro spásu duše a v úmyslu náboženském. Spolu však v zákonodárství i ve spisech právnických slovem nadace zbožná (c. p.) vyrozumívají se také úkony právní, jimiž některé cenné předměty k účelu právě naznačenému se odevzdávají. Druhy zbožných nadací jsou tak rozmanité, že jich vyčísti nelze; jen na př. jmenována buďte mešní stipendia, založení chrámu neb obročí, dotace oltářů, kaplí, chrámů, seminářů, klášterů, missijních ústavů, zakládání zbožných bratrstev, nadace pro chudé panny, pro studující, sirotky, slepce, hluchoněmé, špitály, pro pochovávání mrtvých.*“¹⁶¹

Borový píše o nadacích (nadání) takto: „*Nadáním se movité neb nemovité jmění (pozemky, kapitály, důchody) na vždycky církvi k opatrování svěřuje a od církve s tou přípovědí se přijímá, že chce bez přetržení a dle možnosti lidské o to pečovati, aby se jmění ono nejenom vždycky zachovalo, anobrž také, aby se požitky, úroky a důchody z něho jdoucí k žádným jiným účelům nevynakládaly, než které zakladatelé ustanovili a které církev schválila.*“¹⁶² Nadační listině sloužila jako podklad například písemná poslední vůle zemřelého. i takové jsou součástí fondu ACO, pokud bylo možné, jsou přiloženy k nadačním listinám.

Pro účely této práce bylo vybráno několik ukázkových nadačních listin, které

¹⁵⁹ Myšleno peníze mu jdoucí

¹⁶⁰ ZAO-O, ACO, sign. B16, kart. 1825. *Opisy nadačních listin*. nefol.

¹⁶¹ Ottův slovník naučný: Nadace (nadání). In: *Wikizdroje* [online]. 2018, 2018 [cit. 2019-12-10].

Dostupné z:

https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Nadace

¹⁶² BOROVÝ, K.: c. d., s. 396.

jsou popsány níže. Kromě samostatných nadačních listin, které se nám zachovaly, je zachován také soupis nadací¹⁶³. Zde najdeme přehled (číslovaný seznam) zakladatelů nadací, s rokem založení, každoroční povinností plnění nadace a současnou výší nadačního jmění. Dále je zde tabulka, ve které je uvedeno, kdo obdrží jakou částku z užitku nadace (kostel, farář, varhaník, kostelník, zvoník, apod.) Přestože tento soupis vznikl v roce 1904, nalezneme zde soupis nadací již od roku 1765.

Ukázkovou nadační listinou¹⁶⁴ je listina z 30. dubna 1907 odeslaná jak olomoucké arcibiskupské konzistoři, tak vysokému c. k. moravskému místodržitelství v Brně. Předmětem listiny je nařízení zemřelé, na základě její poslední vůle, ke každoročnímu vyplácení určitého obnosu. V tomto konkrétním případě se jedná o poslední vůli Antonie Vinklárkové (zemřelé 20. ledna 1905), která nařizuje pozůstalým (rodině Vinklárkové) platit každoročně částku 20 korun. Zároveň se osoby podepsané níže (6 osob – farář, patronátní zástupce, 2 svědkové a 2 kostelní hospodáři) zavazují nejen k přejímání peněz, ale také k vykonání (či dohledem nad vykonáním) nadační povinnosti. V případě A. Vinklárkové se jedná o dvě zpívané mše za zakladatelku nadace, jejího manžela a jeho druhou manželku. Dále je v listině přesně uvedeno, kdo obdrží jakou sumu za tyto mše. Přáním zemřelé také bylo, aby se nejednalo o osobní závazek nikoho z rodiny, ale o zástavní právo na domy a pozemky rodiny. Díky tomuto musel proběhnout také soud (14. června 1905 v Přerově), který ono zástavní právo na reality vložil.

Druhým typickým příkladem nadace¹⁶⁵ je nařízení zemřelého ke koupi podílu na státním úpisu. v nadační listině pak musela být uvedena částka, za kterou se podíl má kupovat. V našem případě se jedná o nadační listinu Františky Běhalové, která určila částku 452 korun 92 haléřů na nákup podílu (450 korun) 4 % státního úpisu č. 59639 z 1. září 1904. Roční výtěžek tohoto úpisu činil 18 korun. Část výtěžku z úpisu má pak jít na zachování Troyerovy hrobky. Opět se k plnění nadačních povinností zavazují podepsaní (stejní jako u předchozí nadační listiny). Kromě toho je součástí povinností také jedna zpívaná mše za zakladatelku nadace a její dva zemřelé manžely.

Dle soupisu zbožných nadací¹⁶⁶ z roku 1904 máme ucelený přehled

¹⁶³ ZAO-O, ACO, sign. B16, kart. 1825. *Soupis zbožných a dobročinných nadací při farním kostele v Horní Moštěnici*. nefol.

¹⁶⁴ ZAO-O, ACO, sign. B6, kart. 1051. *Nadační agenda*. nefol.

¹⁶⁵ ZAO-O, ACO, sign. B16, kart. 1825. *Opisy nadačních listin*. nefol.

¹⁶⁶ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 16, *Soupis zbožných nadací*. nefol.

o nadačních povinnostech v Horní Moštěnici. v tomto soupise jsou zaznamenány všechny nadace založené od roku 1765 do roku 1937. V soupise je celkem 154 položek. Pro potřeby této práce jsou do přehledu zahrnuty nadace založené v rozmezí let 1802-1905. Jedná se o redukované nadační povinnosti – k redukcí došlo v roce 1904. Tabulka s přehledem nadací je členěna do 7 hlavních sloupců. v prvním sloupci je pořadové číslo nadace, ve druhém sloupci je jméno zakladatele nadace, ve třetím sloupci se nachází rok založení nadace (pokud je znám), ve čtvrtém sloupci je pak datum vzniku nadační listiny. Následující sloupec zaznamenával původní stav nadační povinnosti a sloupec následující pak zaznamenává nový stav po uspořádání v roce 1904. Dále následuje sloupec s podrobnostmi o nadaci – číslo státního dlužního úpisu, datum, velikost zádušní jistiny apod. a v následujícím výčtu jsou podobně rozepsány roční užitky z nadace – konkrétní sumy kostelu, faráři, kostelníkovi, varhaníkovi atd. Protože se jedná o úpravu z roku 1904, všechny uvedené sumy jsou již v korunové měně.

Pro představu tedy v roce 1905 se dle soupisu zbožných nadací sloužilo ročně 58 zpívaných mší, 68 tichých mší, každou květnovou sobotu litanie a rozjímání a další jiné pobožnosti (např. promluvy k lidu). Velikost jistiny se lišila v rozmezí od 40 k do 1600 k (v průměru 370 k ze 70 nadací).

Lidé ve farnosti

Nedílnou součástí farnosti (i obce) jsou samozřejmě lidé. V roce 1863 měla farnost (včetně přiřazených obcí, tj Lověšic, Beňova, Dobřčic) 2528 obyvatel (2502 katolíků a 26 jinověrci), z toho 286 dětí školního věku.¹⁶⁷ V roce 1921 bylo v obci Horní Moštěnice 1713 obyvatel¹⁶⁸, v Lověšicích 970 obyvatel, v Beňově 777 obyvatel, v Dobřčicích 341 obyvatel. Můžeme zde tedy za necelých 60 let pozorovat mírný nárůst počtu obyvatelstva.

Život lidí obecně (nejen na moravském venkově) po mnohá staletí ovlivňují rituály či pravidelné události, svátky, oslavy apod., které pomáhaly určovat časový cyklus (denní, roční či životní). Rituál byl a v 19. století na venkově stále ještě je „prostředek regulace chování jednotlivce v kolektivu“.¹⁶⁹ Rituály můžeme dělit do několika kategorií¹⁷⁰. První kategorií jsou výroční rituály, které se pravidelně opakují každý rok ve stejnou dobu (přibližně), kromě Vánoc a Velikonoc sem řadíme také narozeniny či různá výročí slavných osobností. Další kategorií jsou pak rituály přechodové. Tyto rituály se týkají jednotlivých osob a toho, jak se měnilo jejich postavení. Tyto rituály mohou být i církevní i světské. Jedná se například o křty, svatby, biřmování či maturitu nebo promoci.¹⁷¹ I životy farníků Horní Moštěnice a přilehlých vesnic většinou řídily tyto rituály a jejich život byl katolickou církví, různými svátky, událostmi, poutěmi apod. velmi ovlivněn.

Spolky

19. století je typické pro vznik spolků, jak potvrzuje následující úryvek.

„Náboženské spolky patřily k těm nejstarším ve městech, postupem doby se dostávaly také na vesnice. Svě kořeny měly i mimo zemská centra mnohdy až v barokních, ojediněle i ve starších formacích, sdružujících lidi k praktické podpoře i vykonávání úkonů souvisejících se zbožností a vírou. Jejich existence byla komplikována skutečností, že musely dosáhnout zároveň souhlasu příslušných

¹⁶⁷ WOLNY, G.: c. d., s. 188-191.

¹⁶⁸ KRATOCHVÍL, A.: c. d., s. 60-67.

¹⁶⁹ LENDEROVÁ, Milena, MACKOVÁ, Marie, BEZECNÝ, Zdeněk, JIRÁNEK, Tomáš. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století, II. díl*, s. 20.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 20.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 21, Přechodové rituály mají svá pravidla a mají pomoci jedinci se změnou jeho životní role. Účastní se jich však širší okolí jedince (farní společenství, rodina, přátelé, atd.).

světských i církevních správních struktur.“¹⁷²

Typickými náboženskými spolky jsou bratrstva, která Borový hodnotí velmi kladně – jako žádoucí pro duchovní život členy církve.¹⁷³ Borový hovoří také o povinnosti duchovních na šíření a vzniku nových bratrstev jakožto prostředku pro rozšíření a upevnění víry mezi obyvatelstvem. V 19. století byly doporučovány hlavně spolky založené z následujících důvodů – ke konání zvláštní pobožnosti (např. Bratrstvo sv. Růžence), k plnění křesťanských povinností v soukromém životě (např. Jednota katolických tovaryšů), k podpoře teologie, hudby a umění v církvi (např. Akademie křesťanská v Praze), k podpoře misí (např. Bratrstvo s. Cyrila a Metoděje pro misie Jihoslovenské), ke konání skutků tělesného milosrdenství (např. Spolek sv. Josefa z Arimathie k pochovávání chudých zemřelých), k vydávání prostonárodních spisů pro lid (např. Dědictví Maličkových v Hradci Králové).

Borový přesně popisuje postup, který musel kněz dodržet při zakládání bratrstva. K založení takového spolku či bratrstva bylo zapotřebí souhlasu biskupa či arcibiskupa. Tomu se musela zaslat ke schválení stanovy spolku (tyto stanovy se předkládaly nejen k církevnímu schválení, ale také c.k. místodržitelství ke schválení státnímu). Představeným tohoto spolku má být vždy místní farář (pouze jednoty, které nejsou bratrstvy, mohou mít za svého ředitele osobu, která není knězem). Dále jsou přesně určeny pravidla pro zápis členů do bratrstva (bydliště, osobní přítomnost při zápisu).¹⁷⁴

Co se týče spolků v Horní Moštěnici, nejpočetnějším spolkem je Spolek věčného klanění se Nejsvětější Svátosti Oltářní¹⁷⁵. Na úvod je ale potřeba říci, že podle kanonického práva se nejedná o skutečný spolek – nikdy nebyl schválen konzistoří. Ovšem zakládající členové tohoto sdružení ctitelů se hájí svými úmysly a také tím, že i když není kanonicky založené bratrstvo, i tak ve farnosti existují lidé, kteří rádi uctívají Nejsvětější svátost oltářní. v následujícím popise je tedy o tomto dobrovolném společenství lidí psáno jako o spolku. Záznam o něm pochází z knihy bratrstev¹⁷⁶ a pochází pravděpodobně z roku 1895. První veřejná zmínka o spolku byla podle zápisu z kázání 15. prosince 1895. Po tomto kázání (o 3. adventní neděli)

¹⁷² LENDEROVÁ, M., MACKOVÁ, M., BEZECNÝ, Z., JIRÁNEK, T. c. d., s. 117.

¹⁷³ BOROVI, K.: c. d., s. 89.

¹⁷⁴ BOROVI, K.: c. d., s. 90-96.

¹⁷⁵ ZAO, SOKA Přeřov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 8, *Knihy bratrstev, seznamy členů*. nefol.

¹⁷⁶ ZAO, SOKA Přeřov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 8, *Knihy bratrstev, seznamy členů*. nefol.

se ke „ctitelům“ spolku, jak jsou v textu členové nazýváni, přihlásilo přes 400 farníků. Při zápisu do spolku obdržel každý člen příručku Hodina pobožnosti před Nejsvětější Svátostí Oltářní a eucharistickou obrázkovou křížovou cestu. Jedním z cílů spolku bylo jednou měsíčně se sejít na hodinu a klanět se Nejsvětější Svátosti Oltářní. Individuálně pak měli členové podle svých časových možností vykonávat pobožnosti (uvádí se alespoň ve svátek a v neděli). Společná pobožnost se konala vždy 3. neděli v měsíci, sloužila se jak za živé, tak za mrtvé členy. Ten den odpoledne (uvádí se, pokud možno, ve 2 hodiny) probíhalo křesťanské cvičení (rozjímání kněze o Nejsvětější svátosti oltářní). Dalším neméně důležitým cílem spolku byla finanční podpora farního chrámu. z dobrovolných příspěvků po každém kázání se vybralo většinou okolo 4 zl. měsíčně. Z těchto peněz se nechávaly sloužit 4 mše svaté měsíčně (za 2 zl.) a zbylé peníze šly na opravy a okrášlení chrámu. Kromě finanční podpory (bralo se v úvahu i to, že jsou někteří členové spolku chudí) bylo možné pomáhat chrámu například „hotovením rouch kostelních polštářů“. Za popisem činnosti spolku následuje jmenný seznam 450 členů.¹⁷⁷

Kromě tohoto spolku jsou v knize bratrstev zaneseny také tzv. Růže¹⁷⁸. „*Růžencové bratrstvo můžeme definovat jako společenství věřících, kteří – se během každého týdne pomodlí 15 desátků růžence (všechna tajemství radostná, bolestná a slavná), kteří se takto modlí za ostatní členy bratrstva, kteří se scházejí jednou měsíčně a jejichž jména jsou zapsána v knize bratrstev.*“¹⁷⁹

Tzv. Růže jsou vždy označeny římskou číslicí, dále je uveden patron¹⁸⁰, pod jehož ochranou bratrstvo je a následně jméno pořadatelky. Následuje číselný seznam 15 členek.¹⁸¹ V knize bratrstev je těchto Růží uvedeno 30.

Za zmínku stojí Spolek sv. Terezie při farním kostele, který fungoval v letech 1903-1950. Spolek vznikl v březnu 1903 a založil jej farář Jan Láska.¹⁸²

Dalším způsobem, jakým se lidé tehdy seskupovali a projevovali svoji

¹⁷⁷ Ještě poté rozšířen v roce 1916 o dalších 16 jmen.

¹⁷⁸ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 8, *Knihy bratrstev, seznamy členů*. nefol.

¹⁷⁹ Růžencová bratrstva. In: Česká dominikánská provincie [online]. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.op.cz/?a=36>

¹⁸⁰ Např. sv. Cyril a Metoděj, sv. Anežka, sv. Václav apod.

¹⁸¹ Jednalo se vždy výhradně o ženy

¹⁸² ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 171. v knize bratrstev však o tomto spolku není záznam.

zbožnost, byly poutě.¹⁸³ Podstata poutí tkvěla a tkví v cestě člověka, přiblížení se Bohu, a naopak získání odstupe a prostoru k rozjímání nad vlastním životem. Na Moravě se poutě rozmohly především v rámci barokní zbožnosti během 17. století.¹⁸⁴ Vzhledem k blízkosti Svatého Hostýna byly poutě směřovány převážně na toto místo.¹⁸⁵ Mimo jiné byl Svatý Hostýn s Moštěnicí spojen také rodem Troyerů.¹⁸⁶ Dalšími oblíbenými poutními místy moštěnských farníků byly například Svatý Kopeček či Štípa u Zlína.¹⁸⁷

Faráři

Velmi důležitou roli v každodenním životě lidí na vesnici zastávala osoba kněze (v našem případě faráře), která svým přístupem, chováním a osobním příkladem zasahovala přímo do životů lidí a měla značný podíl právě na vnímání církve obecně (jakožto její představitel). V průběhu historie se měnily nároky na kněze, který až do přelomu 18. a 19. století plnil taky funkci výchovnou a edukační.¹⁸⁸ O ideálu kněze, nárocích na kněze v 19. století a také o příručkách, které v tomto období často vznikaly, píše více H. Stoklasová¹⁸⁹.

Farář je sice dominantní osobností farnosti, ale nebyl jediný, který zde působil. Pokud se jednalo o lidnatou farnost, pak měl farář možnost požádat biskupa či arcibiskupa o přidělení kaplana. Kaplan (či kooperátor, vikář nebo koadjutor), má-li od biskupa k tomu pověření, může ve farářově nepřítomnosti zpovídat, oddávat, křtít či kázat, ale stále je podřízen faráři. Kaplan má bydlet stejně jako farář na faře a pokud není nařízeno jinak, mají uzavřít smlouvu o spolupráci, která bude

¹⁸³ TOMÁŠKOVÁ, Ema. *Farnost Vyškov*. Olomouc, 2007. Diplomová práce. Katedra historie FF UPOL, s. 26.

¹⁸⁴ MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3698-3. s. 179-190. Zdaleka nejoblíbenější byly poutě spojené s mariánskými kulty, příkladem je právě Svatý Hostýn, Svatý Kopeček u Olomouce, Štípa u Zlína, Cvilín, Suchdol u Prostějova a mnoho dalších. Více o poutních místech na: Poutní místa na Moravě a ve Slezsku. *Arcibiskupství olomoucké* [online]. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <http://poutni.ado.cz/suchdol/suchdol.htm>

¹⁸⁵ Tato informace není.

¹⁸⁶ Historie Hostýna jako poutního místa. *Svatý Hostýn-národní kulturní památka* [online]. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: https://www.hostyn.cz/historie/historie3_pout_mista.htm

¹⁸⁷ Dle vyprávění p. Špalkové z 25.10.2018.

¹⁸⁸ KUCHAROVÁ, Hedvika, Zdeněk R. NEŠPOR. 2007. „Pastor bonus, seu idea (semper) reformanda. Vzdělávání a výchova kléru pro působení ve farní správě v českých zemích v 18. a na počátku 19. století.“ *Český časopis historický* 105 (2): 351-392. ISSN 0862-6111, s. 352.

¹⁸⁹ STOKLASOVÁ, Hana. *Katolické přechodové rituály v českých zemích v "dlouhém" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2017. ISBN 978-80-7560-076-9, s. 86-102.

podepsána jak farářem, tak kaplanem. Farář i kaplan by měli pracovat ve shodě.¹⁹⁰

O farářích¹⁹¹ působících v Horní Moštěnici se dozvídáme zejména z Catalogu Cleri¹⁹², z fondu farnosti¹⁹³ a také z prepisů Inventářů a různých seznamů od faráře Františka Zlámala.¹⁹⁴

První zmiňovanou osobností je farář Josef Šabatka, který byl moštěnským farářem v letech 1785-1801.¹⁹⁵ Kooperátorem během jeho působení byl Martin Krupa¹⁹⁶, Ignatz Wosmanski¹⁹⁷ a Johann Rosatzy¹⁹⁸. Během působení faráře Šabatky¹⁹⁹ zemřel Kryštof hrabě Troyer²⁰⁰ (1788) a o rok později umírá i jeho syn Ferdinand hrabě Troyer (1789).²⁰¹ Dalším farářem na počátku 19. století byl Josef Červenka²⁰², který v moštěnské farnosti působil mezi lety 1801-1811²⁰³. Během této doby zde byli kooperátoři Martin Dworzak²⁰⁴, Stephan Fr. Hanke²⁰⁵, Franz Albrecht²⁰⁶, Josef Heinz²⁰⁷ a Ignatz Haass.²⁰⁸

Od roku 1812 byl novým farářem Antonín Sommer²⁰⁹. Během svého

¹⁹⁰ BOROŮV, K.: c. d., s. 151-154.

¹⁹¹ Nejstarší zmínky o knězi v Moštěnici jsou z roku 1435. o duchovních se dozvídáme především z Wolného Topografie, pro potřeby této práce nejsou však tyto informace podstatné.

¹⁹² Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii. Použity byly ročníky 1791, 1854, 1900

¹⁹³ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 8, inv. č. 90, *Faráři*, posloupnost. nefol.

¹⁹⁴ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní.

¹⁹⁵ Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii, 1791, s. 74.

¹⁹⁶ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Krupa nebo Kroupa, působil v letech 1785-1790, poté začal působit jako lokální kaplan ve Staré Vsi

¹⁹⁷ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Kooperátorem po Krupovi v letech 1791-1797

¹⁹⁸ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Kooperátorem 1797-1801.

¹⁹⁹ v Jemnici působil v 70. letech 18. století farář Josef Šabatka, mohlo jít pravděpodobně o stejného duchovního, který později nastoupil v Horní Moštěnici, více informací: JÁNSKÁ, Jana. Kostel sv. Víta. In: *Město Jemnice* [online]. Jemnice, 13.2.2006 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.mesto-jemnice.cz/kostel-sv-vita/d-5337/p1=1327>

²⁰⁰ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 48. Kryštof hrabě Troyer byl bratrem olomouckého biskupa Ferdinanda Julia hraběte Troyera. Ten udělil Kryštofovi Moštěnici v léno. Po své smrti připadla Moštěnice Kryštofovi synovi Ferdinandovi. Jejich rod žil v Moštěnici a spravoval ji necelých 100 let (1755-1854). Zmíněni jsou zde, protože do roku 1916-1917, kdy proběhly archeologické průzkumy krypty kostela, byly ostatky tohoto rodu uchovány právě ve farním kostele, spolu s náhrobními deskami.

²⁰¹ Data smrtí K. a F. Troyer dokládají náhrobní desky dodnes uchovány na OÚ Horní Moštěnice

²⁰² ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, kart. 8, inv. č. 90, *Faráři*, posloupnost. nefol.

²⁰³ Pochován v Moštěnici na starém hřbitově u kostelní zdi.

²⁰⁴ Podklady k farní kronice a prepisy z ní od p. Z. Mollinové. Působil 1801-1802.

²⁰⁵ Tamtéž. Působil 1802-1803.

²⁰⁶ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Působil 1803-1804.

²⁰⁷ Tamtéž. Působil zde v letech 1804-1815, v roce 1840 se stal děkanem a farářem ve Švábenicích.

²⁰⁸ Tamtéž. Byl druhým kooperátorem v roce 1810.

²⁰⁹ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Narozen 1774 v Uničově, od r. 1798 kaplanem v Bránkách a později ceremoniářem u kardinála hraběte Colloreda.

dlouhého osmadvacetiletého působení nechal při faře vystavět nové hospodářské budovy a stodolu, založil zahradu u fary, kde byla také sušárna ovoce a skleníky, a také se zasadil o vznik nového hřbitova v Moštěnicích, kde byl také v roce 1840 po své smrti pohřben.²¹⁰ V roce 1827 se stal nejprve správcem přerovského děkanátu a téhož roku také děkanem a inspektorem škol. Během působení faráře Sommera byli následující kooperátoři. Johann Till²¹¹, Josef Schenk²¹², Karel Ramert²¹³, Franz Laznovský²¹⁴, Kajetan Oppelik²¹⁵, Andreas Papesch²¹⁶, Josef Gasser von Streitberg²¹⁷ a Eugen Klug²¹⁸.

Mezi lety 1840-1849 byl farářem Václav Zábalský²¹⁹, který byl současně přerovským děkanem²²⁰. Své působení ukončil farář Zábalský v roce 1849 odchodem do Kroměříže, kde se stal kanovníkem.²²¹ Kooperátoři za faráře Zábalského byli Anton Schwarz²²², Johann Dostal²²³ a Franz Schestag²²⁴. Jeho nástupcem se stal Tomáš Pěruška²²⁵, kooperátorem byl Mathias Přivřel²²⁶, Franz Jambor²²⁷ a František Vašek²²⁸. Farář Pěruška působil v Horní Moštěnicích v letech

²¹⁰ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 147.

²¹¹ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Působil 1815-1817, od r. 1850 lokálním kaplanem v Plumlově, později farář a děkan ve Slatěnicích.

²¹² Tamtéž. Působil 1817-1819, později čestný kanovník v Kroměříži, arcikněz, děkan a farář ve Slavoníně.

²¹³ Tamtéž. Druhý kooperátor v roce 1817

²¹⁴ Tamtéž. Působil 1819-1833, později farářem v Břestu

²¹⁵ Tamtéž. 1833-1837

²¹⁶ Tamtéž. Druhý kooperátor v r. 1834, později farář v Kostelci (nejspíš v Kostelci u Holešova)

²¹⁷ Tamtéž. Působil 1837-1840, později farář v Dědicích

²¹⁸ Tamtéž. Působil 1837-1840 jako druhý kooperátor, později papežský komoří, čestný kanovník kroměřížský, čestný první vikář olomoucký.

²¹⁹ Naroděn v Kojetíně, Do roku 1840 působil na farnosti v Dražovicích, více zde: BEJČEK, Martin.

Dražovice, kostel Narození sv. Jana Křtitele. In: IBohoslužby [online]. 2012 [cit. 2019-12-10].

Dostupné z: <http://www.ibohosluzby.cz/?kostel=kost1588>, zároveň jmenován moštěnským farářem a také přerovským děkanem a inspektorem škol.

²²⁰ MOLLINOVÁ, Zdeňka. Kaple sv. Urbana v Buku. In: *Římskokatolická farnost Přerov* [online]. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.farnostprerov.cz/node/2492>

²²¹ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 147.

²²² Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Působil 1840-1846, mimo jiné také kooperátor ve Slavičíně a v Březové, později farářem ve Špičkách.

²²³ Tamtéž. Druhý kooperátor 1841-1853

²²⁴ Tamtéž. Přepisy z farní kroniky. Působil 1847-1853, později viceděkan a farář v Osoblaze.

²²⁵ *Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii, 1854*, Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Naroděn 1797, svěcen 1823, od r. 1833 kaplanem v Kroměříži a od r. 1843 farářem ve Staříči.

²²⁶ *Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii, 1854*. Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Naroděn 1809, svěcen 1834, působil 1853-1855, později farářem ve Vlkoši.

²²⁷ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Působil od června 1855 do listopadu 1855

²²⁸ Tamtéž. Působil 1856-1869, později farářem v Labrečtickách, ve Studnici a v Dědicích.

1849-1857. V posledním roce jeho působení byl kostel vykraden²²⁹ a náhradu za ukradené předměty²³⁰ daroval kostelu landkrabě Arnošt z Fürstenberka²³¹.

V polovině 19. století se stal farářem František Tománek²³², působil zde mezi lety 1857-1871. Během jeho působení zde byl kooperátorem Vincenc Obrátil²³³. Tománkovým následovníkem byl Josef Čamský²³⁴, který vedl farnost v období 1872-1884 a je zde také pohřben. Kooperátorem mezi lety 1872-1878 byl Adolf Koutný²³⁵ a mezi lety 1879-1885 Rudolf Hrdlička²³⁶

Následujících třináct let byl farářem Vincenc Obrátil²³⁷ (působil v letech 1884-1897). Během let, kdy byl moštěnským farářem, proběhla v kostele renovace oltáře a dalšího vybavení kostela, viz podkapitola Rekonstrukce. Vincenc Obrátil je pohřben v moštěnském kostele. Během jeho dlouhé služby známe 3 kooperátory: Františka Bendu²³⁸, Aloise Lysického²³⁹ a Augustina Žáka²⁴⁰.

Dalším farářem byl František Zlámal²⁴¹, který byl farářem od roku 1898 do konce roku 1900. Během jeho poměrně krátkého působení nechal Zlámal posvětit

²²⁹ ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*, s. 147.

²³⁰ Ciborium, svícny, monstrance, kalichy, roucha a další

²³¹ Více o něm: Arnošt Egon landkrabě z Fürstenberka. In: *Muzeum Novojičínska* [online]. 2018 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.muzeumnj.cz/zamek-kunin/zivot-na-zamku/majitele-zamku/arnost-egon-landkrabe-z-furstenberka/>

²³² Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Narodil se 1798 v Holešově, vysvěcen na kněze v r. 1821, jako kaplan působil ve Frenštátě, v Mohelnici, Bílovicích, od r. 1840 farářem ve Slavkově.

²³³ Tamtéž. Působil 1869-1872, narodil se 1826 v Břestu, vysvěcen r. 1850, do ro. 1869 jako kooperátor v Hulíně, v roce 1872 odešel dělat faráře do Želč, 1875 do Frýdlantu a v roce 1884 se vrátil do Moštěnice, tentokrát jako farář.

²³⁴ Tamtéž. Nejprve působil jako kooperátor ve Velké Bystřici, v Penčicích a Kroměříži, kde byl později i vikářem. Od r. 1846 byl farářem ve Špičkách a pak v Březové u Svitav

²³⁵ Tamtéž. Odtud odešel na faru do Bystročic (1878), zemřel 1912 jako papežský komoří a kanovník kroměřížský.

²³⁶ Tamtéž. Přestože se narodil v nedalekém Holešově, poté po vysvěcení (1873) působil v Místku. v roce 1885 odešel dělat kooperátora do Hulína a později faráře do Dobromělic.

²³⁷ Viz 211.

²³⁸ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Do Moštěnice přišel ze Staré Bečvy v roce 1885, působil zde pouze rok, v roce 1886 odchází do Staříče, kde je také kooperátorem, později (1889) kooperátorem v Dědicích.

²³⁹ Tamtéž. Působil zde od roku 1886, předtím v Břestu, v roce 1890 se stal farářem v Žalkovicích, kde také v roce 1899 zemřel.

²⁴⁰ Tamtéž. v roce 1890 přišel do Moštěnice z Olšan a v roce 1893 odešel na odpočinek – deficient v Bouzově.

²⁴¹ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Narodil se 1830 v Kroměříži, svěcen 1856 a vyslán jako kooperátor do Valašského Meziříčí, v roce 1861 přeřazen (na vlastní žádost) do Staříče, v roce 1876 jmenován farářem v Kostelci u Holešova, 1880 jmenován farářem ve Staříči a v roce 1898 moštěnským farářem, kde ale nevydržel dlouho, po dvou letech působení rezignoval a vrátil se na faru do Staříče. v roce 1901 odešel na trvalý odpočinek a zůstal žít ve Staříči až do roku 1917, kdy zemřel.

Křížovou cestu. Kooperátory během služby Františka Zlámala byli Jan Návrat²⁴², Klement Hamplík²⁴³ a František Pavelek²⁴⁴.

Posledním farářem, kterého lze časově zařadit do dlouhého 19. století, je Jan Křtitel Láska²⁴⁵, který působil ve farnosti od roku 1901 do roku 1915. z vyprávění je známo, že byl tento farář velmi oblíbený u místních.²⁴⁶ Kooperátorem byl Bonifác Segeřa²⁴⁷ a Jan Spáčil, který byl také později administrátorem.²⁴⁸

Pokud bychom si o moštěnské farnosti chtěli udělat obrázek z hlediska farářů, dalo by se říci, že se jednalo o farnost v přerovském děkanátu důležitou. Do moštěnské farnosti přicházeli starší, zkušenější faráři. Taky zde většinou zůstávali či později odcházeli jako kanovníci do Kroměříže. Z předchozích odstavců je také zřejmé, že byl několikrát moštěnský farář také přerovským děkanem.

Během bádání nebyl objeven žádný záznam o sporu mezi moštěnským farářem a farníky. Lze tedy předpokládat, že vztah mezi kněžskou osobou a farníky byl téměř vždy kladný.²⁴⁹ Je patrný taky značný vliv, který farář (v tomto případě se jednalo o Vincence Obrátla) na farníky měl. Příkladem budiž právě založení „spolku“ ctitelů uctívání Nejsvětější svátosti oltářní. „...dne 15. prosince 1895 odporučováno věřícím v kázání uctívání převehlebné Svátosti a zmíněno o spolku věčného uctívání nejsvět. Svátosti Oltářní ku podporování chudých chrámů. Téhož

²⁴² Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Narozen 1850, svěcen 1885, působil zde mezi lety 1893-1896, přišel z Přerova a v roce 1896 byl povolán do Olomouce k Uršulinkám, kde byl ředitelem klášterního kostela.

²⁴³ Tamtéž. Narozen 1869, svěcen 1893, v Moštěnici působil mezi lety 1896 a 1900, před tím kooperátorem ve Velkých Heralticích, v roce 1900 kooperátorem ve Frýdlantu.

²⁴⁴ Tamtéž. Působil zde 1900-1901, později jako spirituál u Uršulinek v Olomouci.

²⁴⁵ Tamtéž. Narozen r. 1844, vysvěcen r. 1868, po studiích působil také jako učitel a vychovatel, učil především latinu a řečtinu, duchovní práci vykonával také, zejména o svátcích, takto příležitostně působil například v Kvasicích, Hulíně, Napajedlích, v Uherském Brodě, Bystřici pod Hostýnem, na sv. Hostýně, ve Vlčnově, v Nivnici, atd., v roce 1892 byl jmenován správcem Bedřichova chudinského ústavu, moštěnským farářem se stal v roce 1901 a na konci téhož roku také správcem přerovského děkanátu. v roce 1902 se stal přerovským děkanem. v roce 1913 se stal arciknězem arcikněžství šternberského, v roce 1915 jmenován nejprve čestným a v témže roce i skutečným kanovníkem kapituly u sv. Mořice v Kroměříži. Mimo jiné byl také čestným občanem Uherského Brodu, Moštěnice, Lověšic a Dobřic. Své působení v Moštěnici ukončil v roce 1915 a zbytek svého života strávil v Kroměříži.

²⁴⁶ z vyprávění p. Špalkové ze dne 25. října 2018. M. Špalková interpretovala vzpomínky svých rodičů a prarodičů.

²⁴⁷ Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní. Narozen 1865, vysvěcen 1887, zemřel 1933 jako papežský domácí prelát, ředitel arcibiskupského gymnázia v Kroměříži a kroměřížský kanovník., kooperátorem pouze v roce 1901.

²⁴⁸ Tamtéž. Působil v letech 1901-1916, narozen 1896, od 1. 12. 1915 administrátorem fary Horní Moštěnice.

²⁴⁹ Toto potvrzuje například záznam v Knize bratrstev: „Také členové jiným způsobem mohou napomáhati na př. hotovením rouch kostelních polštářů aj., což se také již stalo.“ - ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 8, *Knihy bratrstev, seznamy členů*. Nefol.

ještě dne počali se přihlašovati ctitelové a do 6ti měsíců přihlásilo se přes 400 věřících.²⁵⁰ Z archivních pramenů ani z knih M. Špalkové není znám jakýkoli případ rozepře mezi farníky. Naopak ať už při zkoumání pramenů ke zvonům či bratrstvům, byla z materiálů patrná spolupráce.²⁵¹

²⁵⁰ ZAO, SOKA Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice, inv. č. 8, *Kniha bratrstev, seznamy členů*. nefol.

²⁵¹ Myšleny jsou zde především položky z účetních knih – sbírky, dary a milodary, dále pak popsané některé nápomocné činnosti ctitelů Nejsvětější svátosti oltářní v kostele a také tuto domněnku opírám o vyprávění paní M. Špalkové, která mi interpretovala zážitky svých rodičů a prarodičů, kteří zde v 19. století žili

Závěr

Cílem práce bylo vytvořit obraz farnosti Horní Moštěnice v 19. století. První část práce se věnuje především nemovitým stavbám, tedy kostelu a faře a jejich vzhledu v 19. století. Z pramenů i z literatury bylo zjištěno, že podoba kostela Nanebevzetí Panny Marie v 19. století se o té dnešní mnoho nelišila. Přesto kostel prošel mnohými zásahy, někdy i značnými – jako například po velkém požáru v roce 1846. Velkou proměnou prošel také interiér kostela, této přeměně, tedy rekonstrukci, je v práci věnována samostatná podkapitola. Zachovaly se podrobné informace nejen o rekonstruovaných objektech, nových objektech, ale také o cenách, termínech vyhotovení apod. Také budova fary prošla v 19. století mnohými změnami. Znamé je nám rozšíření hospodářských budov z počátku 19. století, již zmiňovaný požár, díky němuž byla fara opravena spolu s hospodářskými budovami, anebo větší oprava farní budovy z roku 1872, více o ní v kapitole Hospodaření.

Dalším krokem k vytvoření obrazu farnosti bylo prozkoumání a porovnání účetnictví, respektive hospodaření farnosti. Bylo zvoleno 10 vzorových let v průběhu 19. století, které byly vybrány tak, aby reprezentovaly běžné fungování, bez větších výkyvů a abnormalit. Příjmy i výdaje zde byly porovnávány, také byl sledován určitý trend ve vývoji hospodaření během takto dlouhého časového horizontu. Účetní knihy nám pomohly nahlédnout o něco blíže k fungování farnosti. Díky nim si lze představit (a také poté vzájemně porovnávat) odkud farnosti plynuly peníze, jak s nimi bylo nakládáno, a naopak za co (a komu) platila farnost. Z porovnání vybraných let víme, že největším ziskem pro farnost byly příjmy z úroků, které povětšinou představovaly alespoň pětinu příjmů. Další významnou částí příjmu byly také dary a sbírky. Výdaje farnosti představovaly vždy hlavně peníze za provoz kostela, procentuální podíl na výdajích byl velmi podobný ve všech porovnávaných letech. Mezi proměnné výdaje však patřily výdaje za opravy, které se prováděly nárazově dle aktuálních potřeb, a třeba za paramenta a náradí. Růst (i když velmi pozvolný) jsme zaznamenali u majetku farního obročí. Po prozkoumání účetnictví je jasně patrná úloha farností jakožto zástupců finančních institucí, s nimiž právě během 19. století začínají farnosti i lidé spolupracovat více.

Neúplné představení farnosti by bylo bez lidského faktoru. Lidé jsou zde totiž to, co dělá farnost živou, aktivní a nestále se měnící a vyvíjející. Hlavní osobou ve farnosti je vždy farář, který jako osobnost značně ovlivňuje fungování farnosti

a mnohdy i celé obce. Během dlouhého 19. století sloužilo v Moštěnici postupně osm farářů, o nichž se dozvídáme nejen z Catalogu Cleri, ale také ze zápisků kronikářky paní Zdeňky Mollinové. Vzhledem k velikosti farnosti měl farář vždy k dispozici také kaplana. Moštěnský farář byl také několikrát zároveň i přerovským děkanem. Lidé ve farnosti trávili svůj volný čas mnohdy sdružováním se, ať už ve spolcích či při poutích. Ve farnosti na konci 19. století existovaly tři církevní spolky.

Při psaní této práce vyvstávaly mnohé nové otázky, nápady a myšlenky, jejichž zpracování by doplnilo kompletní obrázek moštěnské farnosti v 19. století. Prostor pro bádání se nabízí například v matrikách, knihách oddavků, ale také třeba v prozkoumání fungování chudinského ústavu či školy, které byly také úzce spjaty s farností. Možnost bádání nabízí také fond Velkostatku Horní Moštěnice uložený v SOkA Přerov či Archiv Obce Horní Moštěnice. Cenným zdrojem informací pro možné další práce by byla také farní kronika, která není momentálně k nalezení.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Přerov, fond Farní úřad Horní Moštěnice. 1722-1957.

Kart. 1 Inv. č. 8 – Kniha bratrstev, seznamy členů (1853-1916)

Inv. č. 16 – Soupis zbožných nadací (1904-1943)

Inv. č. 22 – Kniha kostelních účtů (1812-1866)

Inv. č. 23 – Kniha kostelních účtů (1867-1912)

Inv. č. 46 – Opravy kostela (1890-1934)

Inv. č. 47 – Zvony (1915-1942)

Inv. č. 48 – Seznam kaplí, soch a křížů (1838-1902)

Inv. č. 54 – Inventář a popis fary a hospodářských budov (1814-1923)

Kart. 8 Inv. č. 90 – Faráři, posloupnost (1898-1943)

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konsistoř Olomouc.

sign. B6, kart. 1051. *Nadační agenda.*

sign. B16, kart. 1825. *Opisy nadačních listin.*

sign. B16, kart. 1825. *Soupis zbožných a dobročinných nadací při farním kostele v Horní Moštěnici.*

sign. G6, kart. 4625, inv. č. 4926. *Požizování, opravy a svěcení soch. č. 83.*

Soukromý archiv p. Zdeňky Mollinové, Přepisy farní kroniky a podklady k ní, poskytnuty prostřednictvím e-mailu dne 10. května 2020.

Soukromý archiv p. Jany Žižlavské, Kopie a přepisy materiálů nalezených v báni kostela v Horní Moštěnici, poskytnuty v listopadu 2019.

Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii, 1791.

Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii, 1854.

Catalogus Venerabiles Cleri Archidioecesis Olomucensis Olomucii, 1900.

Literatura:

BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Sv. 6 okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž. Brno, 1978

BOROVÝ, Klement. *Úřední sloh církevní*. Praha, 1894.

HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany, 2002. ISBN 80-7319-004-4.

JANÁK, Jan a Zdeňka HLEDÍKOVÁ. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

KRATOCHVÍL, Augustin, ed. *Vlastivěda moravská, Přerovský okres. Č. 53*. Brno: Nákladem Musejního spolku, 1927.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika, Zdeněk R. NEŠPOR. 2007. „Pastor bonus, seu idea (semper) reformanda. Vzdělávání a výchova kléru pro působení ve farní správě v českých zemích v 18. a na počátku 19. století.“ *Český časopis historický* 105 (2): 351-392. ISSN 0862-6111.

LENDEROVÁ, Milena, MACKOVÁ, Marie, BEZECNÝ, Zdeněk, JIRÁNEK, Tomáš. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století, díl 2, Život všední i sváteční*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 180 s. ISBN 80-7194-756-3.

MATĚJEK, František. *Morava za třicetileté války*. Praha: Historický ústav. 1992. ISBN 80-85268-16-7.

MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3698-3.

NOVÁK, Bedřich. *Horní Moštěnice dříve a dnes*, Horní Moštěnice 1964.

SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska*. Praha: Academia, 1999. ISBN 8020004734.

SCHAUBER, Vera a Hanns Michael SCHINDLER. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-304-4

STOKLASOVÁ, Hana. *Katolické přechodové rituály v českých zemích v "dlouhém" 19. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2017. ISBN 978-80-7560-076-9.

ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce*. Kojetín: vydala společnost KATOS CZ, 2006. ISBN 80-86247-03-1.

ŠPALKOVÁ, Marie. *Horní Moštěnice: kapitoly z dějin obce. II díl*. Horní Moštěnice: vydala společnost KATOS CZ, 2015. ISBN 80-86247-82-1.

TOMÁŠKOVÁ, Ema. *Farnost Vyškov*. Olomouc, 2007. Diplomová práce. Katedra historie FF UPOL.

TUMPACH, Josef a Antonín, PODLAHA: *Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české (1740-1898)*. Praha: Cyrilo-Methodějská knihtiskárna a Nakladatelství V. Kotrba. 1898.

WOLNY, Gregor. *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. 1. Abtheilung (Olmützer Erzdiöcese), 5. Band*. Brno: 1863, s. 187-191

Internetové zdroje:

Arnošt Egon landkrabě z Fürstenberka. In: *Muzeum Novojičínska* [online]. 2018 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.muzeumnj.cz/zamek-kunin/zivot-na-zamku/majitele-zamku/arnost-egon-landkrabe-z-furstenberka/>

Barokní krajina. *Národní památkový ústav* [online]. 2017 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/cinnosti/vzdelavani/prednaskove-cykly-pro-verejnost/26150-barokni-krajina>

BEJČEK, Martin. Dražovice, kostel Narození sv. Jana Křtitele. In: *IBohoslužby* [online]. 2012 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.ibohosluzby.cz/?kostel=kost1588>

Faráři farnosti Beňov. In: *Obec Beňov* [online]. Beňov, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.benov.cz/farari-farnosti-benov>

JÁNSKÁ, Jana. Kostel sv. Víta. In: *Město Jemnice* [online]. Jemnice, 13.2.2006 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.mesto-jemnice.cz/kostel-sv-vita/d-5337/p1=1327>

MOLLINOVÁ, Zdeňka. Kaple sv. Urbana v Buku. In: *Římskokatolická farnost Přerov* [online]. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.farnostprerov.cz/node/2492>

Ottův slovník naučný: Nadace (nadání). In: *Wikizdroje* [online]. 2018, 2018 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Nadace

Památkový katalog: Kaple Panny Marie s ohradní zdí. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kaple-panny-marie-s-ohradni-zdi-539678>

Posloupnost biskupů a arcibiskupů. *Arcibiskupství olomoucké* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 2020-07-22]. Dostupné z: <https://www.ado.cz/arcidieceze/historie/posloupnost-biskupu/>

Růžencová bratrstva. In: *Česká dominikánská provincie* [online]. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.op.cz/?a=36>

Svatý Hostýn-národní kulturní památka [online]. [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: https://www.hostyn.cz/historie/historie3_pout_mista.htm

Resumé

The bachelor thesis deals with the parish of Horní Moštěnice in the „long“ 19th century. The aim of the thesis is based on the research of basic aspects. First of them includes description of the Church of the Annunciation of the Virgin Mary. Important part is the change of the look of church's interior and equipment. Also there is a part introducing the clergy house.

The next aspect is economy of parish. Besides there is comparison of incomes and expenses in several chosen years. It is obvious that income was mostly interest, less gifts and collections. Expenses were usually the costs of running the church mostly represented incense, wine, laundry etc. The other important expense was payment, tools, repairs. Economic aspect includes article about foundations.

Human aspect in thesis is divided into two ways. The first part deals with the parishioners who want to associate. Church associations, the most important was Association of the Blessed Sacrament of the Altar. Also favorite were rosary associations. The second part deals with parsons and chaplains who worked in Horní Moštěnice. There was found the importance of the parson in diocese Přerov because two parsons were also dean.

Research brings the basic look of the parish of Horní Moštěnice in long 19th century as a typical parish in Moravia and also provides many possibilities for further research.

Seznam příloh

Tab 1 Přehled výplat faráři z farního obročí	51
Tab 2 Srovnání podílů na příjmech a výdajích za vybraná léta	52
Obr. 1 Pohled na kostel a faru	53
Obr. 2 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Horní Moštěnici.....	54
Obr. 3 Vchod do kostela a pamětní deska nad vstupními dveřmi	54
Obr. 4 Pohled na budovu fary od vchodu do kostela	55
Obr. 5 Vyřezávaná skříň z 19. století v sakristii kostela	55
Obr. 6 Hlavní oltář s obrazem Nanebevzetí Panny Marie.....	56
Obr. 7 Socha nejsvětějšího srdce Ježíšova	57
Obr. 8 Socha neposkvrněného srdce Panny Marie	57
Obr. 9 Boční oltář sv. Františka Xaverského	58
Obr. 10 Boční oltář sv. Ondřeje Avellinského	58
Obr. 11 Hodinový strojek z roku 1893	59
Obr. 12 Kaple lurdské Panny Marie	59
Obr. 13 Boční oltář sv. Anny, křtitelnice a 3 sochy – Jana Křtitele, Ježíše Krista a Boha Otce60	
Obr. 14 Kazatelna.....	61

Přílohy

Tab 1 Přehled výplat faráři z farního obročí

ROK	ZÁKLAD JMĚNÍ	PENÍZE VYPLACENÉ FARÁŘI
1864	22 262 zl.	1 516 zl. 11 kr.
1872	22 276 zl.	966 zl. 93 kr.
1885	22 284 zl.	961 zl. 5 kr.
1892	22 803 zl.	1 043 zl. 29 kr.
1902	48 820 K	1 618 k 69 h.
1912	52 291 K	1 851 k 12 h.

Tab 2 Srovnání podílů na příjmech a výdajích za vybraná léta

	Rok	1812	1823	1834	1849	1864	1872	1885	1892	1902	1912
příjmy	úroky	21 %	65 %	53 %	43 %	26 %	26 %	39 %	38 %	29 %	18 %
	pohřby	25 %	12 %	5 %	17 %	15 %	12,5 %	12 %	13 %	8 %	5,5 %
	dary	10 %	4,5 %	7 %	13 %	14 %	13 %	4,5 %	4,3 %	37,5 %	16 %
	rozl. př.	40 %	14 %	32 %	22 %	23,5 %	34 %	27 %	23 %	3 %	42 %
výdaje	provoz	68 %	70 %	58 %	48 %	44 %	26 %	38 %	32 %	40 %	42 %
	výplaty	5 %	4 %	12,6 %	6,6 %	7 %	7 %	13,7 %	10,6 %	9 %	10,5 %
	opravy	2 %	1,5 %	6 %	zanedb.	2,8 %	50 %	38,2 %	4 %	-	-
	paramenta	3 %	10 %	-	zanedb.	22 %	2,5 %	8,5 %	22 %	22 %	1,4 %

Obr. 1 Pohled na kostel a faru

Foto: autorka

Obr. 2 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Horní Moštěnici
Foto: autorka

Obr. 3 Vchod do kostela a pamětní deska nad vstupními dveřmi
Foto: autorka

Obr. 4 Pohled na budovu fary od vchodu do kostela
Foto: autorka

Obr. 5 Vyřezávaná skříň z 19. století v sakristii kostela
Foto: autorka

Obr. 6 Hlavní oltář s obrazem Nanebevzetí Panny Marie
Foto: autorka

Obr. 7 Socha nejsvětějšího srdce Ježíšova
Foto: autorka

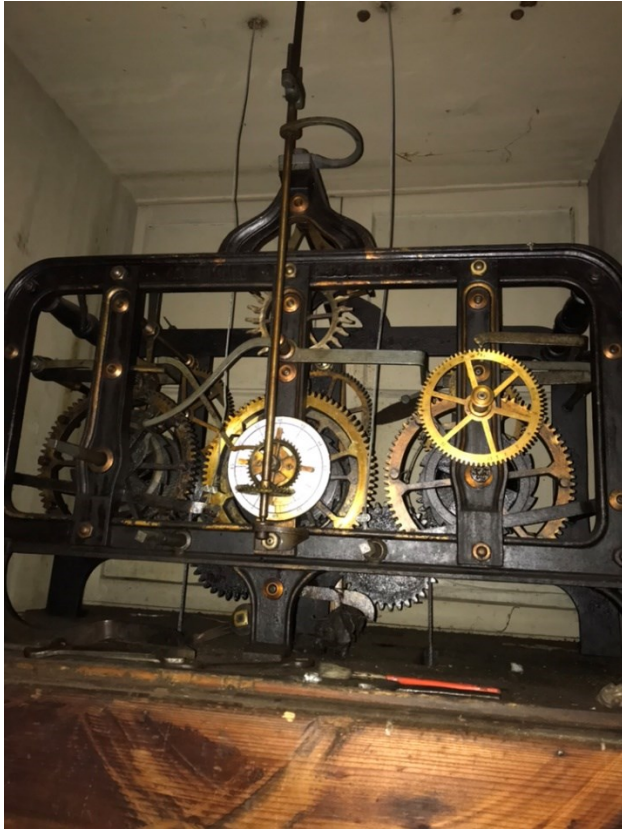
Obr. 8 Socha neposkvrněného srdce Panny Marie
Foto: autorka

Obr. 9 Boční oltář sv. Františka Xaverského
Foto: autorka

Obr. 10 Boční oltář sv. Ondřeje Avellinského
Foto: autorka

Obr. 11 Hodinový strojek z roku 1893
Foto: autorka

Obr. 12 Kaple lurdské Panny Marie
Foto: autorka

Obr. 13 Boční oltář sv. Anny, křtitelnice a 3 sochy – Jana Křtitele, Ježíše Krista a Boha Otce

Foto: autorka

Obr. 14 Kazatelna
Foto: autorka

Anotace

Bakalářská práce se zabývá farností Horní Moštěnice v dlouhém 19. století. V práci jsou kapitoly věnovány několika důležitým aspektům, zejména hospodaření, podobě a proměnám kostela, fary, ale také osobnostem farářů. Tímto je vytvořen základní obraz typické moravské farnosti během 19. století, který ale nabízí mnoho podtémat k hlubšímu bádání.